

Mak To Kairo Mwanji Kipe

*Uku yasindau hima, Jon, Gotri mwanji bwaro
Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17; Jo 1:19-28*

¹ Jisas Kurais, Gotri Che, ri mwanji kipe siraro ti ka hinga.

² Gotri mwanji bwarakarandaro hima ri, Aisaiya, ri chengi tiki kaisiro:

“Gotri ri Che ni ete sawe, ‘Ma mendi, hima fo a humbwewa mini mwaseni ino. Wowa mwanji ahi saweno.

Rini mini keke mi numbo ri nambuno.

³ Hima da nambwe michi tiki ri dani ri uchani ya ri sawe,

“Apukolaka i numbo ma ku nambu. Ele ri numbo cheche okwe ya ma ku norukwe.” ’ ’ ”

⁴ O mwanji sawero hinga Jon sirawani hima da nambwe michi tiki ele hima ni uku ri yasindani ya sawe, “Kapwa sumbu kuhi ni gumwa ma ku sisini sembe Gotri ni ku hawa uku kunu yasisiwa Gotri kui kapwa sumbu sa humbwe.” ⁵ Wowani ele Jutiya mapwa kipe hima hinga, ele Jerusalem ko pe hima hinga, Jon tambwa ya wu i. Wu ini kapwa sumbu wu wondaro ti hima miyafu i mwakambe tiki wu sawewani Jon uku ti ya wunu yasi.

⁶ Jon o nika'ari, omwe laka fo kamel tupu tiki wosiro, o tini ri injisini leti ti himamandemu tiki ri injisini omwengape tinga mwanungwa uku tinga ya ri anda. ⁷ Wosini Gotri mwanji ya ri sawe, “Hima fo ai gumwa tiki o takonda. Ri kwambu

ti ai kwambu tini dikino. Ando a randau tau kapwacheche. Rindo ri rano tau omwesika naha.
⁸ Ani uku minde ki kunu a yasisiwani o hima Gotri Himamwale ki kunu ri ai ri yasino.”

Jon Jisas ni uku yasiro

Mt 3:13-17; Lu 3:21-22

⁹ Ete wosini gisi foki Jisas Galili ko fo, Nasaret, andosini ri tawani Jon Jotan gara tiki uku ya rini yasi. ¹⁰ Rini yasisiwani ri ai ri sukwandau tinga metengei niri ti heiwani tapwasiwani Gotri Himamwale apwenumwa hinga Jisas tambwa ya sika. ¹¹ Sikasiwani tumwa foti niri we tiki ya sawe, “Mini ai Che. Ani mini ni ete ani okoko-nanda. Ani mini keke ani eripenda.”

Saiten Jisas ni simiyaneheiro

Mt 4:1-14; Lu 4:1-13

¹² Wosini isiti nambwe Gotri Himamwale Jisas ni humbwewani hima da nambwe michi tiki ya ri i. ¹³ Jisas o hima da nambwe michi tiki gisi ti 40 ri dawani Saiten kapwa sumbu fwele ya rini simiyanehei. Wondawani Jisas fuku pe omwe lenga ri dawani ensel miyafu ya rini okulanda.

Jisas Galili mapwa tokwe tau rasaini raro

Mt 4:12-17; Lu 4:14-15

¹⁴ Wosiwani Jon kalapus tokwe isiwani Jisas Galili mapwa tokwe tani Gotri mwanji kipe bwani ya ri sawe, ¹⁵ “Gisi mwe takaisinda. Wowani Gotri kwambu hima i sembe aulindau oti takaihiro. O keke kunu kapwa sumbu kuhi ti gumwa ma ku sisini Gotri mwanji kipe tini sembe kuhi ma ku ha.”

Jisas kale hima opuri'opuri ni uchawani rini sirinaro

Mt 4:18-22

¹⁶ Wosini Jisas Galili fwa gamba tiki eti eti ini heiwani Saimon ga ri analongo Anduru ga tukwa ti fwa we tiki ya fi rawainda. O tukwa rawaindau oti fi ya tau. ¹⁷ Wowani Jisas ya fini sawe, “Kini ma ki tani ani sirina. Wowa kini ani ondiyasiwa kini hima ani keke ki rata.” ¹⁸ Ete wowani metengei tukwa oti fi andosini Jisas ni fi sirinani ya fi i. ¹⁹ Wosini biya hinga wu ini Jisas ma'aini heiwani Sepeti che pi Jon ga Jemis ga, fini kanu tiki tukwa ti ya fi wonorukwenda. ²⁰ Fi wondawani fini ri uchawani fi yapai Sepeti ga ele ya tau randau hima fwelenga kanu tiki wu dawani fini wunu fi andosini Jisas ni fi sirinani ya fi i.

Jisas hima foringa dau himamwale kapwa ni rani humbwero

Lu 4:31-37

²¹ Wosini wunu Kapaneyam ko tokwe ya wu i. Wu ini himati gisi fo tawani metengei lotu wondau aka tiki wu raruni Jisas hima miyafu leni ya ri ondiyakandiyanda. ²² Wondawani ri mwanji ni wu mendini ya wu apapana. Hinde wowani, Jisas kale Gotri lo mwanji hambwandau hima hinga ri ondiyakandiyanda nambwe. Rini Gotri kwambu ri torosindau hinga ya ri ondiyakandiyanda.

²³ Ka gisi hima fo o lotu wondau aka tiki dawani himamwale kapwa rini ga da. Ori hima to uchani ya sawe, ²⁴ “Jisas, Nasaret ko kipe, mini bwele sumbu ni nunu mi wosi ki mi tandau? Mini hinde, nunu mi ye kinani mi taro'o? Ani mini

ani hambwanda. Mini Gotri hima kipe naha.”
²⁵ Wowani Jisas kwambu tiki ya ri sawe, “Ata ma gaina! Wosini ma rini andosini ma i.” ²⁶ Ete wowani o himamwale kapwa ori hima ni yetupwani humbwewani seke tapa ri rikirikinawani o himamwale kapwa ata laka ti ri gikoni rini andosini ya i. ²⁷ Wowani ele himiyama hurahama miyafu o tini wu heini mwale ti ya wunu sukwani i. O sumbu anandi hinga wosiwani wunu wu anambwa anambwani ya wu sawe, “Ka bwele sumbu hinga ni ri wosiro? Ri mwanji ako tandau ti, kwambu tinga dau. Rini himamwale kapwa leni mwanji bwandawani wunu ri mwanji wu mendini ya wu sirinanda.” ²⁸ Ete wosisiwani Jisas wosiro sumbu oti metengei ini ele Galili ko hinga ya ete chiki.

Jisas Saimon atako ni kipe wosiro

Mt 8:14-15; Lu 4:38-39

²⁹ Wosini wunu lotu wondau aka ti wu andosini hoko tokwe wu raruni Saimon ga Anduru ga fi aka tiki ya wu raru. Jemis hima pi Jon okwe funda ya wu i. ³⁰ Wu isini wu heiwani Saimon atako tape hi saindani tei tiki ya ete ti tukuyanda. Wowani Saimon atako handau tini Jisas ni metengei ya wu sawe. ³¹ Wu sawewani rini tini tambwa ri ini ti tapa ri torosini ya tini rasai. Ete wosiwani tape hi ti tini saindaro ti kipe ya tini wosi. Wowani ti saini wunu keke ahirahi ya ti wonda.

Jisas ele hima miyafu ni kipe ri wosiro

Mt 8:16-17; Lu 4:40-41

³² Wosiwani hunduya ini sisinawani ele siki wondau hima lenga himamwale kapwa dau ele hima ga Jisas tambwa ya wunu rata. ³³ Wondawani o ko pe hima hinga tinda o aka lengu ki fotukumbwa wu wau kinani ya wu ta. ³⁴ Wu tasiwani Jisas hahungondau hima miyafu kipe ti wunu ri wosindani ele hima ga dau himamwale kapwa miyafu wunu ri rani ya ri rumbwenda. Ri rumbwesiwani himamwale kapwa le rini hambwandawani Jisas ya wunu sawe, “Kunu mwanji fo bwa kei.”

*Jisas tau rani ele Galili ko hinga tinda ri chikiro
Lu 4:42-44*

³⁵ Wosini lindana nambwe nurumbumbwa, Jisas saini aka andosini hima nambwe michi ki ri ini Gotri ni ya ri uchahambwanda. ³⁶ Wondawani Saimon ga ri nau lenga Jisas ni wu sirinani rini wu wakini wu ini ³⁷ rini wu heini ya wu sawe, “Ele himiyama hurahama hinga tinda mini hei kinani o wu wakinda.” ³⁸ Ete wowani ya wunu ri sawe, “Ma nu i, ele ko takai hinga. Nu ini ani ele ko kipe hima hinga leni Gotri mwanji a sawe ki. Hinde wowani, o keke a taro.” ³⁹ Wosisini Jisas ele Galili ko hinga tinda ya ri i. Ri isini wu lotu wondau aka leki Gotri mwanji wunu sawendani himamwale kapwa miyafu ri rani ya ri rumbwenda.

Jisas sechi okwe andau hima forini kipe ri wosiro

Mt 8:1-4; Lu 5:12-16

⁴⁰ Wosini gisi foki sechi okwe andau hima fo rini tambwa mwa'ambwe keke ri sili kinani ri tani seke ri ombungwesini ya ri sawe,

“Sembe mihi au mini saiwa, mini kipe o mi ani wosikonda.” ⁴¹ O hinga ri sawewani Jisas rini heini sembe rihi ti rini keke miyafu naha ya ri wo. Wosini ri tapa ti dachinani ori hima ri haiyesini ya ri sawe, “Sembe ahi ti au ani sainda. Kipe ti ma wosi.” ⁴² O hinga ri sawewani sechi okwe oti metengei ete humbuwani kipe ti ya ri wosi. ⁴³ Wowani Jisas kwambu tiki ya rini sawe, ⁴⁴ “Ma mendi, apa mi ini o sumbu hima foni sawe kei. Woroti puris hima fori tambwa mi ini mi tape ti ma rini meku. Wosini Moses kaisiro Gotri lo mwanji sawendau hinga sumbwe dau omwe mi torosini kipe ti mi wosiro keke Gotri ni ya ma ha. Wosiwa himiyama hurahama miyafu sechi okwe mihi ti humburo oti sa wu hambwa.” ⁴⁵ Jisas o hinga rini sawesiwani ori hima metengei ri ini mwanji miyafu ri bwandani o sumbu rini ki sukwaro tini ya ri sawe'i sawetanda. O keke Jisas apa ko tokwe hima amwei tiki hinde ai i kumbwa. O hinga keke hima nambwe ko tiki ya ri da. Wondawani ele himiyama hurahama rini tambwa ele mapwa ele mapwa tokwe ya wu tanda.

2

*Jisas seke kapwa hima forini rini kipe ri wosiro
Mt 9:1-8; Lu 5:17-26*

¹ Wosini gisi fwele isiwani Jisas Kapaneyam ko tokwe ya ri ai i. Wosiwani ele himiyama hurahama wu mendiwani Jisas ai tani aka rihi tiki ya da. ² Wowani himiyama hurahama le tani fotukumbwa ya wu wau. Wu wauwani aka we ti kwai talewani ete tani rarusirasi tiki ya ambwe.

Wondawani Jisas Gotri mwanji ti ya ri bwanda.
³ Ete wondawani hima opuri'opuri seke kapwa hima forini Jisas tambwa kicha kicha ya wu rata.
⁴ Wosini hima miyafo keke ori hima ni aka we tokwe hinde wu rakaru kumbwa. Wofunu ori hima ni wu ai ra ra humokuto tenge tiki yiti yiti aka tenge tiki wu rakauni Jisas eninda michi naha ki ya wu lepongo. Wu lepongosini ori hima tei tenge tiki tukuyandawani Jisas mu tiki ya wu rawai. ⁵ O keke Jisas wui sembe ti ri heiwani sembe ti rini numbwa hasiwani o seke kapwa hima ni ya ri sawe, “Ai che, kapwa sumbu mihi a rani a humbwe'ihiro.”

⁶ Jisas o mwanji hinga ni sawesiwani Gotri lo mwanji hambwandau hima fwele o michi ki wu lilindau leto inaka wuhi ki oti numbwa ya wu hambwanda, ⁷ “Hinde wowani ka hima ka hinga sawendau? O hinga rini Gotri ni saweholiyandau. Hinde na hima to apa kapwa sumbu rani rumbwe kumbwa. Gotri tombwa wono.” ⁸ O hinga wu hambwandawani Jisas metengei wui inaka ti ri inaka ki ri hambwasini ya wunu ri sawe, “Hinde wowani ka hinga ni inaka kuhi tiki ku hambwandau? ⁹ So mwanji to ani keke amwei naha, o seke kapwa hima ni a sawewa, ‘Kapwa sumbu mihi a rani a humbwe'ihiro,’ e, ete a sawewa, ‘Ma saini tei mihi mi toroni ya ma i?’ ¹⁰ Dori Hima ri Che kwambu naha. Aha'a nuwe ki kapwa sumbu rani ri hambwendau. O tini ku hambwa kinani.” O hinga ri sawesini seke kapwa hima o rini ya ri sawe, ¹¹ “Ando mini a sawenda, ma saini tei mihi mi toroni ya ma i.” ¹² Wowani ri saini metengei tei rihi ri torosini ele himiyama

hurahama miyafu rini wu heindawani ya ri i. Ri indawani ele himiyama hurahama miyafu wu apapanani Gotri hi numbwa ya wu rasai. Wosini ya wu sawe, “Injelembwa ete ta tani apa okwe ka sumbu hinga nu heinda nambwe.”

Jisas Lifai ni ucharo
Mt 9:9-13; Lu 5:27-32

¹³ Wosini gisi foki Jisas saini fwa mwai o ki ri ai ri indawani ele himiyama hurahama miyafu rini tambwa wu ai tasiwani Gotri mwanji ya wunu ri sawenda. ¹⁴ Wosini ri ini Alafiyas che, Lifai, ri heiwani rini takisi ya torondau aka tiki ya ri lininda. Ri linindawani Jisas ya rini sawe, “Mini ma tani ani sirina.” Wowani ri saini rini sirinani ya ri i.

¹⁵ Wosini isiti nambwe, Jisas ga ri himache lenga Lifai aka tiki ahirahi keke wu linindawani takisi ya torondau hima miyafu lenga Moses kaisiro lo mwanji hikisandau hima miyafu lenga wunu okwe ahirahi keke funda ya wu lininda. Woro ele hima hinga Jisas ni sirinandau hima miyafu naha. ¹⁶ Wondawani Gotri lo mwanji hambwandau Farisi hima fwele o ki dani wu heiwani Jisas Moses kaisiro Gotri lo mwanji hikisandau hima lenga takisi ya torondau hima lenga ahirahi ti andawani Jisas himache leni ya wu sawe, “Hinde wowani rini kale takisi ya torondau hima lenga Moses kaisiro Gotri lo mwanji hikisandau hima lenga ahirahi ri andau?” ¹⁷ Wowani Jisas o mwanji mendini ya wunu ri sawe, “Kipe tumbwa dau hima le apa dokita ni hinde wu ucha kumbwa. Hahungo

mendindau hima letombwa dokita tambwa wu ino. Ani hima kipe keke a ta nambwe. Ani kapwa hima le kekembwa a taro.”

Ahirahi ti hakindau sumbu

Mt 9:14-17; Lu 5:33-39

¹⁸ O gisi ki, Jon himache lenga Farisi hima lenga wui sumbu tini sirinani ahirahi wu hakindaro. Wondawani hima fwele Jisas tambwa wu tani ya rini wu sawe, “Hinde wowani Jon himache lenga Farisi hima lenga ahirahi wu hakindawani mi himache letombwa ahirahi ti wu hakinda nambwe?” ¹⁹ Wowani Jisas ya wunu sawe, “Humwe hopweno hima ri ri nau ga dawa ahirahi hinde wu haki kumbwa. Mina. Humwe hopweno hima wunu ga dawa ahirahi wu andani wu eripeno. ²⁰ Wosiwa gisi fo tawa humwe hopweno hima ori ni toroni ra'aiwa ri nau le ya ri andosikonda. Wowambwa o gisi kumbwa ahirahi wu hakino.”

²¹ Wosini sumbu ako tinga sumbu hukwe tinga fini anarano keke Jisas mwanji yepe ki ya wunu sawe, “Hinde na hima to nika'ari ako sumbu torosini nika'ari simba sopusu tiki ri owesini ri kapa kumbwa. Mina. O hinga ri wowa o nika'ari ako sumbu kaparo ki o nika'ari simba ai leterikowa apa sopusu ti omwesika laka wono.

²² Hinde na hima to apa hacha uku, waini ako ri torosini meme tupu ba naro kowe simba tiki guto kumbwa. Mina. O hinga ri wowa apa o hacha uku waini o kowe simba ni ekichakoni apa leterino. Wowa o kowe simba ga hacha uku waini ga tinda ete walambe ino. O keke hima le hacha uku ako ti meme tupu ba naro kowe ako tukumbwa gutondau.”

Himati gisi tiki tau randau tini minambwe naro sumbu tini sawero

Mt 12:1-8; Lu 6:1-5

²³ Wosini himati gisi foki Jisas witi rupwa nindo tiki indawani ri himache le ahirahi keke witi so ya wu lefurunanda. ²⁴ Wowani Farisi hima le Jisas ni ya wu sawe, “Ma mendi. Hinde wowani mi himache le himati gisi tiki minambwe naro sumbu ti wu wondau?”

²⁵ Wowani Jisas ya wunu sawe, “Kunu Jutiya pe king apukolaka fori, Defit, ri woro sumbu tini saweni kairo chengi tini ku hambwa nambwe'e, mina? Injelebwa Defit ga ri himache lenga wu dani ahirahi nambwe keke iche tinga ya wu ha.

²⁶ Wowani Apaiyata puris hima apukolaka daro gisi ki, Defit Gotri aka laka we tiki ri raruni puris hima na numbwa wu ano bereti foti Gotri ni haro tini ri heini o tini ri rukoni ri asini ri himache leni gamwe ya ri ha.”

²⁷ Wosini Jisas ya ai wunu sawe, “Gotri himati gisi ti hima keke owesiro. Woroti rini hima ni himati gisi keke wosi nambwe. ²⁸ Dori Hima ri Che tombwa himati gisi aulindau.”

3

Jisas himati gisi tiki tapa dinga ba hima ni kipe ri wosiro

Mt 12:9-14; Lu 6:6-11

¹ Wosini gisi foki Jisas lotu wondau aka tiki ya ri ai ri raru. Ri rarusini hima forini ri heiواني tapa nangi rihi ti dinga ba naha. ² Wowani hima fwele kwai daro le Jisas ni ete wu misindani ya wu hambwa, “Apa himati gisi ki o tapa dinga ba

hima ni kipe ri wosino'o, mina?" Hinde wowani, wunu Jisas ni wu kotimwo kinani. ³ Wondawani Jisas tapa dinga ba hima ori ni ya ri sawe, "Ma saini tani hima nindo tiki eti." ⁴ Wosini ya wunu ri sawe, "Himati gisi tiki bwele tau ni Moses ohounaro? Kipe sumbu wondau tini'i, kapwa sumbu wondau tini? Hima okulandau tini'i, hima yendau tini?" ⁵ Wowani wunu mwanji nambwe. Ete wowani sembe enge wunu ri andani wunu jaunjamekoni wunu ri heiwani wui sembe ti emendiki naha. Wondawani ri sembe ti wunu keke ichakandawani o hima ni ya ri sawe, "Mi tapa ti ma dachina." Wowani ri dachinawani tapa rihi imbihumbwa daro hingambwa ya ai wosi. ⁶ Wowani ele Farisi hima metengei ete wu ini Herot himache lenga fotukumbwa wausini Jisas ni wu yeno mwanji ti ya wu bwanda.

Hima miyafu fwa mwai tiki wauro

⁷ Wondawani Jisas ri himache lenga o michi wu andosini fwa mwai tokwe ya wu i. Wu isiwani hima le Galili mapwa tokwe tawani, Jutiya mapwa tokwe tawani, ⁸ Jerusalem ko tokwe tawani, Itumiya mapwa tokwe tawani, Jotan gara o kachi angi tokwe tawani, Taiya ko, Saiton ko tokwe tawani, hima walefo naha. Wunu Jisas wosiro sumbu ele ni wu mendini rini tambwa ya wu ta. ⁹ Wu tasiwani Jisas ri himache leni ya ri sawe, "Hima miyafu naha ani tambwa tani ya ani ginakondau. Kanu fo ma ku ratani ani takaisiwa sa da." ¹⁰ Hinde wowani, rini hima miyafu ni kipe ri wosiwani ele hahungondau hima miyafu wunu Jisas ni wu haiye kinani rini tambwa wu

lesisinani ya wu i. ¹¹ Wowani himamwale kapwa le Jisas ni wu heini ri mu tiki wu ombungwesini uchani ya wu sawe, “Mini Gotri Che.” ¹² Wowani kwambu tiki ya wunu ri sawe, “Kunu apa amwei ani ku wo kei.”

Jisas tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache leni esiro

Mt 10:1-4; Lu 6:12-16

¹³ Gisi fo Jisas kimba ki rausini ri okokonandau hima lenumbwa ri uchawani rini tambwa ya wu ta. ¹⁴ Wu tasiwani hima tapa'angi tapa'angi hatachi fisi ri toroni ri himache hinga wu sira kinani o hi ki ya wunu uchasi. O hinga ri wosiro ti, wunu rini ga ete wu dani Jisas wunu humbwewa Gotri mwanji wu sawendani, ¹⁵ Gotri kwambu wu torosini himamwale kapwa wu rani wu humbwenda kinani. ¹⁶ Jisas o hinga ri himache le tapa'angi tapa'angi hatachi fisi hima ri esisini Saimon ri hi ako ti ya rini uchasi, Pita. ¹⁷ Wosini Jemis, Sepeti che, rini ga ri analongo Jon ga fi hi ako ti, Boanesis, Jisas o hinga ya fini uchasi. Boanesis mwanji mwe ti ka hinga: Niri tiki kuro che. Hinde wowani, fini metengei apapanandau. ¹⁸ Wosini Anduru, Filip, Batolomiyu, Matiyu, Tomas, Jemis Alafiyas che, Tatiyas, Saimon rini Jutiya ko keke gangambanindau hima fo, ¹⁹ Jutas Isukariyot rini Jisas ni omwemendindau kapwa hima le tapa tenge tiki hasiwani rini yero.

Hima laka le ete sawero, Jisas Belesepul ga tau randa

Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10

²⁰ Wosini Jisas aka tokwe ya ri ai i. Wosiwani hima walefo tani wu wausiwani Jisas ga ri himache lenga ahirahi ti bwele amwa ki wu a kumbwa. ²¹ Wosiwani ri hima mu le wu mendiwani sawe, “Jisas ambwatihiro.” Wowani wunu Jisas ni wu rata kinani ya wu i. ²² Wondawani Gotri lo mwanji hambwandau hima fwele Jerusalem wu daro ti wu sikani ya wu sawe, “Belesepul, Saiten hi fori, rini ga dau. O keke o himamwale kapwa apukolaka i kwambu tiki himamwale kapwa miyafo ri rani ri rumbwendau.” ²³ Wowani wunu ri uchawani wu tawani mwanji yepe tiki ya wunu ri sawe, “Hinde hinga Saiten apa Saiten ni rani humbweno? ²⁴ Ko tiya laka fotiki hima miyafo dani wu lehuwasini wu anayendawa o ko tiya laka hinde apa yakina kumbwa. ²⁵ Aka fokumbwa hima le dani wu lehuwasini wu anayendawa apa o aka hinde yakina kumbwa. ²⁶ O hingambwa Saiten rini sirinandau himamwale kapwa miyafo ga wu dani wu lehuwasini wu anayendawa Saiten hinde apa yakina kumbwa. Mina, humbuno.

²⁷ “Hima fori apa hima kwambu naha foi aka tiki nimba raruni ri usalikamba hinde toro kumbwa. Mina. Ori hima i kwambu ri injisinimbwa apa ri aka pe usalikamba le ri torono.” Woro Jisas hima kwambu o rini injiro hima ni rinjenga ri yepero.

²⁸ Wosini Jisas ete sawe, “Mwanji mwe naha tini a sawendau. Hima lei kapwa sumbu lenga Gotri ni wu saweholiyandau sumbu tinga tinda ete Gotri rani humbwekonda. ²⁹ Woroti hima fori Gotri Himamwale kipe ni ete saweholiyawa

Gotri ori kapwa sumbu hinde apa rani ri humbwe kumbwa. Mina. O kapwa sumbu rini ga ete da ete dano.”³⁰ Jisas o mwanji hinga ni sawero ti, o ka wui mwanji keke. Wunu ete sawero, “Jisas himamwale kapwa tinga dau.”

Jisas i nuwai ga ele ri hipache fwelenga

Mt 12:46-50; Lu 8:19-21

³¹ Ka gisi Jisas i nuwai ga ele ri hipache fwelenga wu tani hoko tiki wu etisini Jisas ni wu hei kinani hima forini wu sawewani ya ri i. ³² Ri ini ri sawewani hima miyafu Jisas ni ini hinga wu injisini wu linindau leto ya rini wu sawe, “Ma mendi, mi nuwai ga mi hipache fwelenga hoko tiki dani mini ni o wu wakinda.”

³³ Wowani mwanji wasa ya wunu ri sawe, “Ai nuwai namo? Ai hipache namo?” ³⁴ Wosini ele hima miyafu Jisas ni haweisini wu linindawani ri jaunjamekoni wunu ri heisini ya ri sawe, “Ma hei, kunu ai nuwai, ai hiparakambwe. ³⁵ Hima fo Gotri okokona tini ri sirinawa ori hima ai hiparakambwe, ai kahaiche, ai nuwai.”

4

Hima fori rupwa tiki raisi wapa humbwenda

Mt 13:1-9; Lu 8:4-8

¹ Wosini gisi foki Jisas fwa mwai tiki hima leni Gotri mwanji ni ondiyakandiyandau tau ti ya ri ai rasai. Wosini ele himiyama hurahama miyafu rini tambwa tani ya wu wau. Wu wausi-wani kanu fo fwa we tiki dawani Jisas o kanu tenge tiki ya ri lininda. Ri linindawani ele himiyama hurahama miyafu fwa mwai tiki ya wu

da. ² Wondawani Jisas mwanji yepe miyafu ki ya wunu ri ondiyakandiyanda.

Wunu ri ondiyakandiyani ya ri sawe, ³ “Ma ku mendi! Hima fori dani raisi wapa rupwa tiki humbwe kinani ya ri i. Ri ini ri humbwendawani raisi wapa fwele numbo gamba tiki sikaro. ⁴ Sikasiwani apwe miyafu hangani sikani o raisi wapa ya wu a. ⁵ Wowani raisi wapa fwele humokuto miyafu dau nuwe tiki ya sika. Woroti o nuwe kaimbwa mina. O nuwe ki famwe ti metengei ya sukwa. ⁶ Sukwasiwani nene apambwa torondawani nika sukwani yewani o famwe ti ya hopwene. ⁷ Wosiwani raisi wapa fwele lame chele ki nindo tiki sikaro. Sikasiwani o lame chele ki saini o tuko ki sukwaro famwe ni yewalisiwani o famwe mwe wa nambwe. ⁸ Wosiwani raisi wapa fwele nuwe kipe tiki sikaro. Sikasiwani famwe laka sukwani rauni kwinini mwe ti ya wa. Wu saisini foti mwe ti 30 ya wa. Wowani foti mwe ti 60 ya wa. Wowani foti mwe ti 100 ya wa.” ⁹ Ete wosini ya wunu ri sawe, “Hima fori wasamba chele ti do mwanji sa mendi.”

Jisas mwanji yepe sawendau sumbu

Mt 13:10-17; Lu 8:9-10

¹⁰ Jisas bati dawani rini ga ichi'uchandau hima le, kale tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache lenga ka mwanji yepe ni Jisas ni ya wu sili. ¹¹ Wu siliwani ya wunu ri sawe, “Gotri kunu keke Gotri kwambu hima i sembe aulindau mwanji yani ti amwei woro. Woro ele hoko pe hima ni mwanji yepe tukumbwa wunu ri sawenda. ¹² Wondani,

‘Wunu miya tukumbwa wu hei hei mwa'ambwe
fo wu heinda nambwe.
Wunu wasamba tiki wu mendi mendi mwanji
foni wu mendinda nambwe.
O hinga wu wowa, wui sembe ti Gotri ni
hinde apa wu ha kumbwa. Wowa Gotri
wui kapwa sumbu hinde ri rani rumbwe
kumbwa.” ’

*Raisi wapa ki yepero mwanji mu
Mt 13:18-23; Lu 8:11-15*

¹³ Wosini Jisas ya wunu sawe, “Hinde wowani kunu ka mwanji yepe ku hambwanda nambwe? O hinga nawa kale mwanji yepe miyafu hinde hinga apa ku hambwakonda? ¹⁴ Ka hima raisi wapa humbwendau oti rini Gotri mwanji tini humbwendau. ¹⁵ Kale raisi wapa fwele numbo gamba tiki sikaro oti ele hima fweleni sawero. Wunu Gotri mwanji wu mendisiwani Saiten metengei tani Gotri mwanji wui sembe tiki daro tini ya ri rani ri humbwe. ¹⁶ O hingambwa kale raisi wapa fwele humokuto miyafu dau nuwe tiki sikaro oti hima fweleni sawero. Wunu Gotri mwanji wu mendini wu eripeni metengei wui sembe tiki o Gotri mwanji ya wu toro. ¹⁷ Woroti wunu nene da nambwe keke gisi miyafu wu i nambwe. Hinde wowani, Gotri mwanji wu tororo keke simiyanehei sumbu wunu ki sukwandawani hima fwele kapwa sumbu ti wunu wu wondawani amwaka miyafu wu mendikoni metengei ya wu hichakou. ¹⁸ Kale raisi wapa fwele lame chele ki nindo tiki sikaro oti hima fweleni sawero. Wunu Gotri mwanji wu mendini ¹⁹ wui nuwe pe mwa'ambwe keke inaka miyafu wu hambwani

wui okokona ti ya mwa'ambwe miyafu keke wu wondau. Wowani ele wui okokona miyafu to Gotri mwanji ti ya yekicha. O keke mwe wa nambwe. ²⁰ Kale raisi wapa fwele nuwe kipe tiki sikaro oti hima fweleni sawero. Wunu Gotri mwanji wu mendini sembe wuhi ki kipe naha ya wu toro. Wosiwani mwe kipe ya wa. Wu saisini foti mwe ti 30, wowani foti mwe ti 60, wowani foti mwe ti 100 ete ya wau.”

Tei tako tiki lamu wu yanindau sumbu

Lu 8:16-18

²¹ Wosini ya wunu ri sawe, “Hinde na hima ta lamu ratani hungwe we tiki'i tei tako tiki lisi kumbwa. Mina. Lamu lisindau tei tenge tukumbwa lisindau. ²² Wowani ele mwa'ambwe yanindau ti gisi fo amwei wono. Kapwa sumbu yekichandau sumbu ti gisi fo amwei wono. ²³ Hima fo wasamba chele ti aha'a mwanji sa mendi.”

²⁴ Wosini ya wunu ri sawe, “Ka mwanji ku mendindau norukweni ma ku hambwa. Apa kunu hima ni ku kilindau hinga wayambwa Gotri o hingambwa o kunu ri kilikonda. Kunu ri kilisini gamwe o ai kunu ri kilikonda. ²⁵ O keke mwa'ambwe miyafu torosindau hima Gotri fwe-lenga ai rini hano. Wowa mwa'ambwe torosinda nambwe hima Gotri mwa'ambwe fisiche ri tororo oti Gotri ai ra'aino.”

Raisi wapa saindau mwanji yepe

²⁶ Wosini ya ri sawe, “Gotri kwambu hima i sembe aulindau ti oti raisi wapa nuwe tiki humbwendau hima fo hinga. ²⁷ Ri humbwesini niliki ri tukuyasini tapwaki ri ichi'uchandawani

o raisi wapa saini kwini ya rau. O raisi wapa hinde hinga raundau ti ri hambwa nambwe. ²⁸ Nuwe tinjenga wowani o raisi wapa rausini tongo sukwasinimbwa so ti wasini mwe ti ya wau. ²⁹ Wosini hehenani nipisiwani o hima gipi tiki ya kutou, hinde wowani, numbundau gisi tahiro.”

Masitet kupu tuko mwanji yepe
Mt 13:31-32; Lu 13:18-19

³⁰ Wosini Jisas ya ri ai sawe, “Gotri kwambu hima i sembe aulindau ti hinde hinga nu saweno? Bwele mwanji yepe ni nu hambwasini nu saweno? ³¹ Gotri kwambu hima i sembe aulindau ti masitet, kupucha fo, o tuko hinga. O masitet kupu tuko nuwe tiki humbwewani kapwacheche naha dawani ahirahi tuko hinga tinda ele to oti ni dikindau. ³² Wosiwani o masitet tuko saini rauni omwesika ini ele rupwa pe kupucha hinga ni tinda ete ya diki. Wosiwani o masitet talitapa we ki apwe miyafu tani apwe woto ya wu yeu.”

Jisas mwanji ti mwanji yepe tukumbwa sawero
Mt 13:34-35

³³ Kale mwanji yepe ele himiyama hurahama ni ri bwaro hinga Jisas hima i inaka tiki dau hinga wunu ni mwanji ri sawendaro. ³⁴ Rini mwanji mu mwe amwei naha ki ri sawe nambwe. Rini mwanji yepe tukumbwa ya wunu ri sawenda. Woro rini bati ri himache lenga wu dani kale mwanji yepe ri bwaro mwanji mwe ti ya wunu ri sawekawenda.

Jisas sawewani ausuwa laka humburo

Mt 8:23-27; Lu 8:22-25

³⁵ O gisi kumbwa hunduya, Jisas ri himache leni ya ri sawe, “Ma nu rachi, fwa angi tokwe.”

³⁶ Wosini himiyama hurahama miyafu wu andosini Jisas linindaro kanu tenge tiki wu tani wu rauni wu litisini Jisas ni ya wu ra'ai. Wondawani kanu fwele wunu ga ya i. ³⁷ Wu indawani ausuwa omwesika naha ya si. Sindawani fwa ekichani tani kanu tiki hapa tinga yewani uku kanu we tiki raini ya talekonda. ³⁸ Wondawani Jisas kanu soko gumwa tokwe ri dani mwasakimbe rasaisini ya ri tukuyanda. Ri tukuyandawani rini wu yetelesini ya rini wu sawe, “Apukolaka, nunu uku sumbwe nu ani nu hakondau ti mi hambwanda nambwe'e?” ³⁹ Wowani Jisas saini o ausuwa laka ni kwambu tiki sawesini fwa oti ni ya ri sawe, “Yakito. Ma humbu!” Ri sawewani ausuwa metengei ete humbuwani apa ata fo ai gi numbwa. ⁴⁰ Wosini ri himache leni ya ri sawe, “Hinde wowani ku akindau? Kunu sembe kuhi ani ni ku ha nambwe'e?” ⁴¹ Wowani aki laka wu akikoni wunjengambwa ya wu anambwa, “Do hinde na hima to dawani ausuwa tinga fwa tinga ri mwanji ni wu mendini wu sirinandau?”

5

Jisas himamwale kapwa ga dau ambwatini iro hima forini kipe ri wosiro

Mt 8:28-34; Lu 8:26-39

¹ Wosini dani ini fwa angi tokwe ya wu rachi. O michi, Gerasa mapwa ki dau nuwe tipa. ² Wosini Jisas kanu andosini mwai tokwe ri rausiwani

hizamwale kapwa lenga dau hima fori metengei Jisas ni hei kinani ya ri ta. ³ O hima matimat tiki ri dawani hima le rini toroni inji kinani wu simiyandaro. Seni kupu ki okwe rini wu toroni wu inji ki, mina. ⁴ Hinde wowani, nili tapwa ambwe seke injindau seni tiki'i seni kupu tiki rini wu injindawani o seke injindau seni yekutondani o seni kupu lekutondaro. Wondani hinde na hima to rini toro kumbwa. ⁵ Rini niliki tapwaki ele matimat ki ele kimba ki ata laka ri gindani humokuto tiki tape rihi ya ri kutonda.

⁶ Wondawani Jisas sumbwe tiki dawani o hima rini heisini Jisas tambwa namani ya ri i. Ri ini Jisas mu tiki ri ombungwesini hapa tinga uchani ya rini sawe, ⁷ “Jisas, kari kaumbwa dau Gotri Che. Mini ani ni hinde mi wokonda? Gotri hi ki mini a sawenda. Apa amwaka ani ha kei.” ⁸ Hinde wowani o hima Jisas ni ka hinga sawero? Jisas rini ni ka mwanji hinga ni ete sawero keke, “Hizamwale kapwa, o hima ma andosini sirani i.” ⁹ Wosini Jisas ya rini sili, “Mi hi namo?” Wowani ya ri sawe, “Ai hi ti Lekiyon. Hinde wowani, nunu miyafu naha.” ¹⁰ Ete wosini Jisas ni kwambu tiki ya ri sawe, “Mini mapwa foki apa nunu humbwe kei.”

¹¹ Wondawani fe miyafu naha kimba alase tiki wu dani nuwe uyani ya wu anda. ¹² Wondawani ele himamwale kapwa miyafu Jisas ni wu uchani ya wu sawe, “Ma nunu humbwewa nu ini ele fe miyafu sembe tiki nu raru.” ¹³ O hinga wu sawewani, Jisas wunu ohounawani o hima wu andosini sirani wu ini ele fe miyafu sembe ki ya wu raru. Wu raruwani ele fe miyafu namani

anandiki anandiki wu ini kimba laka ki dau fwa ki ya wu rai. Wosini uku sumbwe wu ani ya wu ha.

¹⁴ Wowani ele fe aulindau hima wu akini ini ele wui ko ki, e, ele wui michi ki o mwanji ya wu sawe. Wu sawewani ele himiyama hurahama miyafu o sumbu woro tini wu hei kinani Jisas tambwa ya wu i.

¹⁵ Wu ini himamwale kapwa miyafu ga daro hima ni wu heiwani ri inaka ti kipe wosisini nika'ari ako ri injisini ya ri lininda. Wowani oti ni wu heini ya wu aki.

¹⁶ Wu akindawani norukweni heiro hima leto himamwale kapwa lenga daro ori hima wosiro sumbu ga ele fe miyafu wosiro sumbu ga ya wunu sawekawenda. ¹⁷ Wosini wunu Jisas ni wu silini ya wu sawe, “Ma saine nui nuwe andosini ma i.”

¹⁸ Wowani Jisas wunu andosini ini kanu ki ri raundawani o himamwale kapwa ga daro hima ya rini sawe, “Ani mini ga ani i ki.” ¹⁹ Wowani Jisas minambwe rini nani ya ri sawe, “Ma i, mi aka tokwe, mi hima kupu le tambwa. Mi ini Apukolaka mini wosiro sumbu ga mini okularo sumbu ga ya ma wunu sawe.”

²⁰ Wowani o hima Jisas andosini ya i. Ri ini Dekapolis mapwa ki Jisas rini wosiro sumbu hima ni ya ri sawenda. Ri sawewani ele himiyama hurahama ya wu apapana.

Jisas hima laka foi himiyama che ai rasaini ri nika'ari tororo humwe tini kipe ri wosiro

Mt 9:18-26; Lu 8:40-56

²¹ Wosini Jisas fwa angu tokwe ya ri ai sika. Wosiwani himiyama hurahama miyafu rini tambwa tani ya wu wau. Wu waundawani

Jisas fwa mwai ki ya eninda. ²² Wondawani lotu wondau aka ni aulindau hima laka fo, ri hi Jairas, tani Jisas ni ri heisini ri mu tiki ri ombungwesini ²³ mwanji miyafu ri silini ya ri sawe, “Ai himiyama che ya hakondau naha. Ma tani tapa mihi ki ma tini toro. Wowa kipe sa wosini sa da.” ²⁴ Ete wowani, Jisas rini ga ya fi i.

Fi indawani ele himiyama hurahama miyafu Jisas ni wu sirinani wu ini ri gumwa tiki ya wu anatakai anatakainda. ²⁵ Wondawani wui nindo tiki humwe foti ya da. Tini akawe tiki dani asama tapa'angi tapa'angi hatachi fisi ki fi numbwa dau. ²⁶ O siki keke dokita miyafu tambwa ti indani ele ti usalikamba ga ya tinga tinda ete wunu keke hasini amwaka miyafu ya ti mendinda. Wondawani o ti siki kipe tini wosino nani, mina. O siki kapwa naha ete tini mendinda. ²⁷ Wondawani Jisas mwanji suwa tini ti mendisini ti da dani Jisas taro tini ti mendisini rini ga tandau hima nindo tiki ti ini Jisas nika'ari gumwa tiki ya ti toro. ²⁸ Hinde wowani, tini ete ti hambwandaro, “Jisas nika'ari tumbwa a torowa rini kipe ya ani wosino.” ²⁹ O hinga ti wosiwani metengei ete o ti siki mwe ete humbu. Ete humbukowani ti tape ti ti mendiwani o siki ete humbu. ³⁰ Wowani Jisas metengei ri kwambu iro ti ri inaka tiki ri hambwani ri gumwa tokwe jamekoni ya wunu ri sawe, “Namoto ai nika'ari tororo?” ³¹ Wowani ri himache le ya rini sawe, “Ma hei. Ele himiyama hurahama miyafu mini takai takaini tandau. Hinde wowani mi sawendau, Namoto mini tororo?” ³² Wowani Jisas

jaunjamekoni o rini tororo hima ni hei kinani ya ri wakiteki. ³³ Wondawani o humwe tini wosiro sumbu ti hambwandani ti akini Jisas tambwa ti tani ri mu tiki ti ombungwesini ti rikirikinani ele tini wosiro sumbu mwe tinda ete ya rini sawe. ³⁴ Rini sawewani ya tini ri sawe, “Ai che, sembe nihi ani ni ni haro keke kipe ti nini wosiro. Ma i. Ini kipe tumbwa ma da. Nomo nihi ma ete humbu.”

³⁵ Jisas ete sawendawani hima fwele o lotu wondau aka aulindau hima laka i aka wu andosini wu tani ya rini wu sawe, “Mi himiyama che hahiro. Ondiyakandiyandau hima ni tau kwambu hinde mi handau?” ³⁶ O hinga wu bwandawani mwanji wuhi ri mendini au rini sai nambwe. Wowani o lotu wondau aka aulindau hima laka ni ya ri sawe, “Apa aki kei. Sembe mihi ani numbwa ma ete ha.” ³⁷ O hinga ri sawesini Jisas hima miyafu rini ga wu ino keke minambwe ri nasini ri himache fwelenumbwa, Pita, Jemis, ri analongo Jon numbwa rani o lotu wondau aka aulindau hima laka i aka tokwe ya wu i. ³⁸ Wosini Jisas heiwani hima le ata miyafu gindani au laka ya wu ichakanda. ³⁹ Wondawani Jisas aka we ki raruni ya wunu ri sawe, “Hinde wowani ku ichakani ata laka ku gindau? O himiyama che ha nambwe. Nimba tukuyandau.” ⁴⁰ Wowani ri mwanji keke ya wu hingi. Wu hingindawani Jisas rindombwa ele hima miyafu humbwewani hoko tokwe wu sirasiwani o himiyama che i nuwai yapai ga, ele ri himache namili ga rani o himiyama che dau aka tipa fotiki ya wu raru. ⁴¹ Wu rarusini Jisas o che i tapa ri torosini ya tini

ri sawe, “Talita kumi.” O mwanji jamekowa ka hinga, “Himiyama che, ani nini a sawe. Ma sai.”
⁴² Wowani metengei ti saini ya ti i. O himiyama che, ti asama tapa'angi tapa'angi hatachi fisi. O sumbu wu heikoni ete ya wu apapana. ⁴³ Wowani Jisas hapa tinga ya wunu sawe, “O sumbu apa amwei ku wo kei.” Wosini ya wunu sawe, “Ahi-rahi fwele ma tini hawa sa ti a.”

6

*Nasaret ko kipe hima le Jisas ni gumwa wu siro
 Mt 13:53-58; Lu 4:16-30*

¹ Wosini gisi foki Jisas o michi andosini hima laka ri sairo ko tokwe ya ri i. Ri iwani ri himache le rini ni ya wu sirina. ² Wosiwani himati gisi fo tawani lotu wondau aka tiki Gotri mwanji hima leni ya ri sawenda. Ri sawendawani hima miyafu ri mwanji wu mendini wu apapanani ya wu sawe, “Ka hima ka mwanji soki rataro? Ka hambwa rini ga dau ti, bwele hambwa hinga rini ga dawani kale kwambu naha wondau sumbu ri wosindau? ³ Ka hima aka rasaindau hima'a, mina! Rini Mariya i che. Ri hipache le, Jemis, Josis, Jutas, Saimon. Ri kahaiche le okwe nunu ga aha'a da.” O hinga wu sawendani kapwa inaka ya rini wu hambwa. ⁴ Ete wowani Jisas ya wunu sawe, “Gotri mwanji bwarakarandau hima le ele ko hinga tinda ete hi wuhi ti omwesika. Woroti hima laka sairo ko wuhi ki wu iwani o ko kipe hima lenga wui hiparakambwe lenga hi wuhi tini wu rasainda nambwe.” ⁵ Wowani o ri ko ki kwambu naha wondau sumbu ri wo nambwe. Siki wondau hima fwelenumbwa ri

tapa ri torowani kipe ti ya wu wosi. ⁶ O hinga wu wowani wunu wui sembe Jisas ni wu ha nambwe keke ri sembe ti wunu keke amwaka ya ri anda. Wondawani ele rini takaisinda ko tokwe ri ini Gotri mwanji ya ri sawenda.

Jisas ri tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache leni tau wunu haro

Mt 10:5-15; Lu 9:1-6

⁷ Ete wosini kale ri tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache leni ri uchawani wu tawani fisi fisi ya wunu ri humbwe. Ya wunu ri humbwekoni himamwale kapwa rani rumbwendau kwambu ti ya wunu ha. ⁸ Wosini ya wunu sawe, “Numbo ku ini ku diyano kumbo funda numbwa ma ku toro. Bereti ra'ai kei. Kowe ra'ai kei. Nika'ari kowe tiki ya ti waro kei.” ⁹ Su ma ku owe. Siyoti ti fisi apa ku owe kei.” ¹⁰ Wosini ya ai wunu sawe, “Ku ini aka fotiki ku raruni ete ku da dasini ku ikoni o ko ku hanja'aisini mapwa fo tokwe ya ma ku ai i. ¹¹ Ko foki ku ai iwa o ko kipe hima le kunu rakaruni kui mwanji wu mendi nambwe nawa, ma wunu golo ni ku rawakasini ma ku andosini ya ma ku i. Hinde wowani, Gotri mwanji ku bwawani wu mendi nambwe.” ¹² Wosiwani ele ri himache wu ini ele hima ni ya wu sawe, “Kapwa sumbu kuhi ti gumwa ma ku si.” ¹³ Wosini himamwale kapwa rani wu rumbwendau tinga siki wondau hima leni olif me tuko uku wu hindiwani kipe ya wu wosinda.

Uku yasindau hima Jon haro

Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9

¹⁴ Wondawani gisi foki king apukolaka Herot ele wui sumbu ya ri mendi. Hinde wowani,

Jisas hi apa amwei sukwahiro. Wondawani hima fwele ete sawe, “Uku yasindau hima Jon to hasini ai saisini kale kwambu naha sumbu wosindau.” ¹⁵ Wowani fwele sawe, “Ori imbihumbwa pe Ilaicha.” Fwele sawe, “Ori Gotri mwanji bwarakarandau hima, imbihumbwa Gotri mwanji bwarakarandaro hima hinga.” ¹⁶ Wowani Herot ele mwanji ni ri mendini ya ri sawe, “Mwase, Jon i kwele a takutoro. Woro apa o hima ai saihiro.”

¹⁷ Hinde wowani Herot ka hinga sawero? Mwase, hima fwele ri humbwewani ini Jon toroni kalapus tokwe ra'aini seni tiki ya rini inji. Bwele keke Jon kalapus raruro? Humwe fo, hi ti, Herotiyas, tini ga Filip ga fi anahopwesini fi dawani Herot, Filip analongo, to ai tini ratani ya ri hopwe. ¹⁸ O keke Jon Herot ni ya ri sawe, “Mini mi analongo humwe ni mi ratani mi hopwero keke kapwa sumbu mi woro.” ¹⁹ Wowani Herot humwe, Herotiyas, Jon ni sembe enge ete andani rini yeni si kinani mina, ti hurache, Herot keke ete ti simiyandaro. ²⁰ Hinde wowani, Herot ri hambwawani Jon hima kipe naha, ri sembe halaya naha, o keke rini akindani kipe naha rini aulindau. Wondani Jon ri mwanji ni ri mendini inaka miyafu ya ri hambwanda. Woro Herot, Jon ri mwanji ni ri mendi ki o keke ete ri wonda.

²¹ Wondawani gisi foki Herotiyas numbo mwe naha ya ti waki. Nuwai Herot ni raro gisi ai tawani o gisi keke ahirahi laka ri owesini gapi-man tau rini okulandau hima apukolaka fwe-lenga au anaye hima apukolaka fwelenga Galili

mapwa pe hima apukolaka fwelenga wunu ri uchawani wu tani ahirahi wu andani ya wu eripe'aripenda. ²² Ete wondawani Herotiyas himiyama che ti raruni hukwa ra ra seke ti yitindawani Herot ga ele ahirahi wu andau hima lenga funda ete ya tini wu okokonanda. Wowani king Herot o himiyama che ni ya ri sawe, “Bwele mwa'ambwe naha tini ni okokonawa nini ani hano. ²³ Gotri ani heindawani mwanji mwe naha tini apa ete a sawendau. Ni okokona ti ai nuwe a fikasini nini angi fo ani angi fo o hinga ni nawa oti okwe a wono.”

²⁴ Wowani ka himiyama che ai sirani ti nuwai ni ya ti sawe, “Bwele mwa'ambwe keke rini a silino?” Wowani ti nuwai ya ti sawe, “Uku yasindau hima Jon i mwa tini.” ²⁵ Wowani metengei ti ai raruni king tambwa ini ya rini ti sawe, “Ani ai okokona ti, apa funda ete uku yasindau hima Jon i kwele ma takutosini disi tenge fotiki owesini ma ani rata. Oti ai okokona.” ²⁶ O hinga ti sawesiwani king sembe ti nomo miyafu ya rini a. Woroti tambwa ri sawero ri mwanji keke rini ga andau hima apukolaka le keke ri hambwafuni ti mwanji ti ya ri ohouna. ²⁷ Wosini metengei king apukolaka, hima takutondau hima fo hambwewani kalapus aka tokwe ini Jon i kwele ti ya ri takuto. ²⁸ Ri takutosini Jon i mwa ti disi tenge fotiki owesini ratani o himiyama che ni ya ri ha. Ri hasiwani o himiyama che ra'aini ti nuwai ni ya ti ha.

²⁹ O hinga wosiwani Jon ri himache le wu mendini wu tani Jon i tape wu ra'aini matimat tiki ya wu eini si.

*Jisas 5,000 hurahama lenga wui che humwe
lenga ahirahi haro*

Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13

³⁰ Dani ini kale Jisas himache ai tani Jisas ga fotukumbwa ya wu wau. Wu wausini ele wu wosiro sumbu ga ele mwanji hima leni wu ondiyakandiyandaro sumbu ga tinda ete Jisas ni ya wu sawenda. ³¹ Wosini wu dawani hima miyafu wunu tambwa ichi'uchandawani bwele amwa ki ahirahi wu ano? Wondawani Jisas ya wunu sawe, “Ma ku tawa nunu bati hima da nambwe michi fotiki nu ini nu himati.” ³² Wosini wunu bati wu ini kanu tenge tiki wu rauni wu litisini hima da nambwe michi fo tokwe ya wu i. ³³ Wu indawani ele hima miyafu wunu heini wu hambwandau tinga wu namani wu dikisini wu ini o michi ki ya wu da. ³⁴ Wu isini wu dawani Jisas fwa gamba tiki sikasini ri heiwani hima miyafu naha. Ri heiwani wunu fe che asa che hinga wu dawani wunu aulino hima da nambwe. Wowani wunu keke ri woni ri mwanji ri bwani ya wunu ri ondiyakandiyanda. ³⁵ Ri ondiyakandiyandawani hunduya ete indawani ele ri himache rini tambwa wu tani ya rini wu sawe, “Do michi hima da nambwe michi. Apa hunduya ihiro. ³⁶ Ma wunu sawewa sa wu ini ele takaisindau rupwa tiki'i ko tiki wu ini wunjenga ahirahi sa wu ra.” ³⁷ Wowani Jisas mwanji wasa ya wunu sawe, “Kunjenga ahirahi ma wunu ku ha.” Wowani Jisas ni ya wu sawe, “Nunu asama fundu tau rani torondau ya laka hinga nu ranimbwa nu ini wunu keke ahirahi miyafu nu rani nu ratano.” ³⁸ Wowani ya wunu ri

sawe, “Bereti geni kunu dau? Ma ku ini ku hei.” Wowani wu hambwasini ya rini wu sawe, “Bereti tapa'angi, fwai'omwe ti fisi.”

³⁹ Wowani Jisas wunu sawewani wu ini ele hima hinga tinda ete wunu wu okulani wu humwasini ki tenge tiki ya wu lininda. ⁴⁰ Wu linindani hima mu fwele 100 hima hinga wau. Hima mu fwele 50 hima hinga wau. ⁴¹ Wondawani Jisas o bereti tapa'angi ga o fwai'omwe fisi ga ri rukoni toroni niri tokwe ri mausini Gotri ni wese'asini o bereti ya ri lepika. Ri lepikasini ri himache leni ya ri ha. Wosiwani wu ini ele hima ni ya wu hani wu inda. O fwai'omwe okwe Jisas lepikasini ele hima ni ya wunu ha. ⁴² Wowani ele hima hinga tinda ete wu ani sembe wuhi ya wunu tale. ⁴³ Wowani ele bereti wu aro gamwe ele fwai'omwe wu aro gamwe hara laka leki warosini wu heiwani ele hara tapa'angi tapa'angi hatachi fisi ya tale. ⁴⁴ Ele hurahama ahirahi aro tinda ete 5,000 hinga.

Jisas fwa tenge tiki eti eti taro
Mt 14:22-23; Jo 6:15-21

⁴⁵ Wosini Jisas ri himache leni amaha amahawani kanu tiki wu rauni wu litisini wu mwaseni fwa angi tokwe ya wu rachi. O ko hi ti, Besaita. Fwa angi tokwe wu rachindawani Jisas ele hima miyafu ni humbwewani ya wu ichi'ucha. ⁴⁶ Tinda wu ichi'uchasiwani Jisas kimba tiki Gotri ni uchahambwa kinani ya ri rau. ⁴⁷ Wosiwani hunduya iwani, o kanu fwa nindo tiki dawani Jisas tombwa o kimba ki ya ri eninda. ⁴⁸ Ri enindani ri himache le ri heiwani ausuwa

laka wu indau tokwe sindawani kanu i kinani tau kwambu ya wu randa. Ete wu wondawani niliki ete dawani kapwa apwe gindau amwa ki Jisas fwa tenge tiki eti eti wunu tambwa ya ri i. Ri ini ya wunu ri dikikonda. ⁴⁹ Wondawani ele ri himache rini heiwani fwa tenge tiki eti eti ri indawani ete ya wu hambwa, “O ambusuwa!” Wokoni ata ti au laka ya wu gi. Hinde wowani, wunu tinda ete rini wu heini aki laka ki wu akiro. ⁵⁰ Ete wowani metengei wunu uchani ya ri sawe, “Sembe kuhi kwambu naha sa ete da. Ando a tandau. Apa aki kei.” ⁵¹ O hinga ri sawesini wunu tambwa ri ini kanu tenge tiki ri rauwani o ausuwa laka ete humbu. Wowani mwale ti ete ya wunu sukwani i. ⁵² Hinde wowani, ka bereti kale hima miyafu ni haro sumbu ni wu hambwa nambwe. Mina. Sembe wuhi emendiki naha ete dau.

Jisas Genesaret mapwa ki siki wondau hima miyafu leni ai rasairo

Mt 14:34-36

⁵³ Wosini dani ini wu rachini Genesaret mapwa tokwe ya wu i. Wu ini kanu wuhi ti fwa gamba tiki ya wu injisi. ⁵⁴ Wu injisini nuwe tokwe wu sikawani ele hima miyafu Jisas ni wu heini metengei ya wu hambwa. ⁵⁵ Wowani wu ima'aini ele mapwa hinga tinda ete wu ini siki wondau hima leni tei tiki wu owesini wu kichani Jisas ni ya wu wakitekinda. ⁵⁶ Wondawani ele ko hinga, ele ko laka hinga, ele mapwa tinda ete ri iwani siki wondau hima leni hima miyafu wausindau michi tiki ratani andosini Jisas ni ya wu sili, “Ma tawa dele siki wondau hima le sa

mini toro. Minambwe mi nawa nika'ari sumbu mihi tunumbwa sa wu toro.” Wowani ele rini tororo hima tinda ete siki wuhi ti kipe ti ya wu wosi.

7

Gotri lo mwanji ti atei hima i sumbu tini dikindau

Mt 15:1-9

¹ Wondawani Farisi hima fwelenga Gotri lo mwanji hambwandau hima fwelenga Jerusalem wu andosini Jisas tambwa wu tani ya wu wau.

² Wu wausini wu heiwani Jisas himache fwele Farisi hima i sumbu, tapa yokosini andau sumbu, hinga wu wosi nambwe. Wunu tapa kisi tinga ahirahi ya wu anda. ³ Tapa yokosini andau o Farisi hima i sumbu ni ele Farisi hima, ele Juta hima kupu hinga tinda ete wu sirinandaro. Wondani wunu atei sumbu tini wu toronambusini tapa wuhi yokosinimbwa ahirahi wu ano.

⁴ O hinga wondani wunu hima miyafu waundau michi, maketi tokwe wu isini wu ai tani tape wuhi uku ya nambwe nawa apa ahirahi wu a hinga. Ka sumbu hinga wu toronambusindau ti, sumbu miyafu naha. Sumbu foti ka hinga: ele disi, ele hachahungwe hinga tinda ete, e, ele ahirahi andau tei yokondau ti. ⁵ O hinga wu wondawani ele Farisi hima, ele Gotri lo mwanji hambwandau hima Jisas ni wu silini ya wu sawe. “Hinde wowani mi himache le atei hima i sumbu wu sirinanda nambwe? Tapa wuhi ti kisi tinga ahirahi ete toroni wu andau.” ⁶ Wowani Jisas ya wunu sawe, “Gotri mwanji bwarakarandaro hima Aisaiya ku yani yani kapwa sumbu ku

wondau keke mwe naha ri chengi tiki ka hinga kaisindau:

‘Dele hima wui takisopo tukumbwa hi ahi ti kipe naha wu rasindau.

Woroti wui sembe ti ani ni apahime naha dau.

⁷ Wondani hima to owero sumbu tini Gotri lo mwanji hinga nimba wu hambwasini hima leni wu ondiyakandiyandau.

O hinga wu wondani ani ni nimba gamboni wu lotu wondau.’

⁸ Kunu Gotri lo mwanji apa ku hanja'airo. Wosini hima owero sumbu tunumbwa ete ku toronambusindau.”

⁹ Wosini Jisas ete ya wunu sawe, “Hima owero sumbu ku toronambusini Gotri lo mwanji mwe ku hikisandani ku hambwasini mwanji nimba ku gambondau. ¹⁰ Hinde wowani ka hinga a sawero? Gotri lo mwanji ete sawe, ‘Mi nuwai yapai ni sembe wahapi ma ha.’ Wosini ai sawe, ‘Hima fori nuwai yapai ni kapwa mwanji bwawa ma rini yewa sa ha.’ ¹¹ Wowani kunu ga ka Gotri lo mwanji ni ku jamekosini ka hinga ku ai bwandau, ‘Hima fori ri nuwai yapai ni sawe, “Kini ani hakoro mwa'ambwe ahi Gotri ni ani haro,” ¹² o hinga nawa ri nuwai yapai keke ri okulandau sumbu sa biya da.’ ¹³ O hinga ete ku sawendani kui atei hima owero sumbu ku toronambusini Gotri mwanji tikisapu hinga ku toroni ku humbwe'indau. Tambwa a sawero kapwa sumbu hinga ni miyafu ku wondau.”

Hima i sembe ni kisi wondau sumbu

Mt 15:10-20

¹⁴ Wosini Jisas himiyama hurahama miyafu ni ai uchani ya wunu ri sawe, “Kunu tinda ete, ai

mwanji ma ku mendini ku hambwa. ¹⁵ Hoko tokwe dau mwa'ambwe hima foki raisini o hima i sembe ti kisi hinde wo kumbwa. Mina. Ele sumbu hima i sembe we tiki sukwandau tombwa o hima i sembe ni kisi wondau. ¹⁶ [Hima fo wasamba chele do mwanji sa mendi.]”

¹⁷ Wosini ele himiyama hurahama miyafu ri andosini aka fo tokwe ya ri i. Wosini ri himache le ka mwanji yepe ni Jisas ni ya wu sili. ¹⁸ Wu siliwani ya wunu ri sawe, “Kunu okwe ka mwanji yepe ku hambwanda nambwe'e? Ele mwa'ambwe hoko tokwe dau hinga tinda ete hima ki raisini o hima i sembe ti kisi hinde wo kumbwa. ¹⁹ Hinde wowani, hoko tokwe dau mwa'ambwe hima i inaka tokwe i nambwe. Mina. Hima i sembe we tokwe raisini semewa ki ya raiu.” O hinga ri sawero ti, Jisas ele ahirahi hinga tinda ete hima keke kipe ri naro. ²⁰ Mwanji fo ete ya ri sawe, “Ele sumbu hima i sembe we tiki sukwandau o tombwa hima i sembe kisi wondau. ²¹ Hinde wowani, hima i sembe we tiki sukwandau ti ka hinga: kapwa inaka, hima i humwe ni sawe, hili ya, hima yeni si, anahopwesini kapwa sumbu ai wo, ²² miya tiki heini okokona, ele kapwa sumbu, nimba gambo, inaka ki sawekawe sumbu, sembe enge a, Gotri ni saweholiya, rinjenga ri hi numbwa rasai, e, ambwatinambwati sumbu. ²³ Kaleha'a kapwa sumbu hinga tinda ete hima i sembe we tiki dasini hoko tokwe sirani o hima ni kisi wondau.”

Finisiya pe humwe Jisas numbwa ti sembe ti haro

Mt 15:21-28

²⁴ Wosini gisi foki Jisas ai saini o ko ri andosini Taiya mapwa tokwe ya ri i. Ri ini apa hima rini heino keke ri diyahandani aka tiki ri raruni ri yani kinani, mina. Hinde ri yani kumbwa.

²⁵ Woro humwe fo Jisas taro mwanji tini ya ti mendi. O humwe, ti himiyama che ti, himamwale kapwa tinga dau. Wowani Jisas taro mwanji ti mendisini metengei ete Jisas tambwa ti ini ri mu tiki ti ombungwesini Jisas ni ti silini ya ti sawe, ²⁶ “Ai che ga dau himamwale kapwa ma rani ma humbwe.” Ka humwe Girik pe humwe, Siriya mapwa ki dau, Finisiya ko tiki tini raro. ²⁷ Jisas ni o hinga ti silini ti sawewani Jisas ya tini sawe, “Apa nui che leni ahirahi nu hawa wu awa sembe wuhi sa tale. Woro o ahirahi toroni asa tini nu humbwe'i hinga.” Jisas Juta hima kupu leni che hinga yepeni o humwe ni asa hinga sawero.

²⁸ Wowani o humwe mwanji wasa ai ya rini sawe, “Apukolaka, mwe naha mi sawero. Woro ahirahi andau tei tako tiki dau asa leto ele che i ahirahi gomu ni andau.”

²⁹ Wowani Jisas ya tini sawe, “O mwanji wasa kipe ni bwaro keke ma ai i. Himamwale kapwa himiyama che ni apa andosini ihiro.” ³⁰ Wowani aka tihi tokwe ti ai ti ini ti himiyama che ti hei-wani o himamwale kapwa tini andosini isiwani tei tenge tiki ya ti tukuyanda.

Jisas wasamba kitisini mwanji bwanda nambwe hima forini kipe ri wosiro

³¹ Wosini gisi foki Jisas Taiya mapwa andosini Saiton mapwa dikini ini Dekapolis mapwa nindo tiki i ini Galili fwa tiki ya ri ai ta. ³² Ri ai tasiwani

wasamba kitisini mwanji bwanda nambwe hima forini Jisas tambwa wu ratasini rini wu silini ya wu sawe, “Tapa mihi do hima ni ma toro.”³³ Wowani Jisas ele himiyama hurahama miyafu ri andosini rini rani fi ini fini bati dani Jisas tapa tongo o hima i wasamba tiki ri owesini sungwa yini o hima i tarukwe ki ya ri owe.³⁴ Ri owesini niri tokwe ri mausini ata gamindache gisini ya ri sawe, “Efata.” O mwanji jamekowa ka hinga: “Apa ma mendi.”³⁵ Wowani o wasamba rini kitisiro metengei kipe ete wosindau tinga ri takisopo haunani mwanji kipe naha ya ri bwanda.³⁶ Wosini Jisas kwambu tiki ya wunu sawe, “Apa aha'a sumbu hima foni ku sawe kei.” Jisas o hinga wunu sawesiwani, mina. Wunu wu anambwa anambwawani o mwanji ya ichi'ucha.³⁷ O mwanji ichi'uchandawani hima miyafu wu apapanani ya wu sawe, “Ele ri wosiro sumbu tinda ete kipe naha. Kale wasamba kitisiro apa wu mendindani kale mwanji bwanda nambwe apa mwanji wu bwandau.”

8

Jisas 4,000 hurahama lenga wui che humwe lenga ahirahi haro

Mt 15:32-39

¹ Ka gisi ki, himiyama hurahama miyafu tani fotukumbwa ya ai wu wau. Wausini ahirahi nambwe ya wu da. Wowani Jisas ri himache leni uchawani wu tawani ya wunu ri sawe,² “Ani dele hima miyafu keke inaka miyafu ani hambwandau. Hinde wowani, wunu ani ga gisi namili

wu dani ahirahi wu anda nambwe. ³ Iche tinga wu handau. O keke aka wuhi tokwe wunu a humbwewa wu ini wui numbo tiki misisiweri wunu dini wu hichakono. Dele hima fwele ko sumbwe ki wu tasini wu dau.” ⁴ Wowani ele ri himache mwanji wasa ya rini sawe, “Do hima da nambwe michi ki hinde na hima to ahirahi rani dele hima miyafa ni hawa wu ani sembe wuhi taleno?” ⁵ Wowani Jisas ya wunu sili, “Bereti geni kunu dau?” Wowani ya wu sawe, “Tapa'angi hatachi fisi.”

⁶ Ete wowani Jisas ele hima ni sawewani nuwe tiki ya wu liti. Wu linindawani Jisas ele bereti tapa'angi hatachi fisi rukoni torosini Gotri ni wese'asini ya ri lepika. Ri lepikasini ele ri himache ni hasini ya ri sawe, “Ma humwasini wunu ha.” Wowani ya wu humwasi. ⁷ Fwai'omwe fisiche naha dawani oti okwe Jisas Gotri ni wese'asini wu humwasi kinani ele ri himache ni ya ri sawe. ⁸ Wowani wu humwasi-wani wu ani sembe wuhi ya wunu tale. Wowani ahirahi wu aro gamwe wu rukoni hara laka tapa'angi hatachi fisi ete ya wu waro. ⁹ Kale ahirahi aro hima i nindo tiki enindaro hurahama tinda ete 4,000 hinga, walefo naha. ¹⁰ Wowani rini ga ri himache lenga metengei kanu tenge tiki wu rauni Dalamnuta mapwa tokwe ya wu i.

Hima fwele kwambu naha wosindau sumbu wu hei kinani wu ucharo

Mt 16:1-4; Lu 12:54-56

¹¹ Wu isiwani Farisi hima le tani Jisas ni mwanji au hinga wu bwandani rini wu simiyane-hei kinani ya wu sili, “Gotri mini ga dawa kwambu naha wosindau sumbu ma nunu meku.”

¹² Wowani Jisas mendini ri sembe ti nomo miyafu andawani ya ri sawe, “Hinde wowani do apa pe himako kwambu naha wosindau sumbu keke wu ani silindau? Mwanji mwe naha ki kunu a sawendau. Apa kwambu naha wosindau sumbu do apa pe himako ni a meku hinga.” ¹³ O hinga ri sawesini Jisas wunu andosini kanu tenge tiki ai rauni fwa angi tokwe ya ai ri sika.

*Farisi hima lenga Herot ga wui yis mwanji yepe
Mt 16:5-12*

¹⁴ Fwa angi tokwe wu sikandani ri himache le ete ya wu hambwa, bereti fwele wu rukoni wu rata nambwe. O keke apa bereti fundu tombwa kanu we tiki ya da. ¹⁵ Wowani Jisas autangini ya wunu ri sawe, “Farisi hima i bereti hehenandau wo, yis, ga Herot i bereti hehenandau wo, yis, ga kipe naha ma ku hambwafwa'ainda.” ¹⁶ Wowani wunjenga wu anambwa anambwani ya wu sawe, “Bereti nunu ga da nambwe keke Jisas nunu sawero.” ¹⁷ O hinga wu hambwandawani Jisas hambwani ya wunu sawe, “Hinde wowani kunjengambwa bereti kunu ga da nambwe keke ku anambwandau? Kunu kui inaka tiki ku hambwanda nambwe'e? Kui sembe emendiki naha ete dau'u? ¹⁸ Miya kuhi dawani ku heinda nambwe'e? Wasamba kuhi dawani ku mendinda nambwe'e? Ete ku hikisandau'u? ¹⁹ Ka gisi bereti tapa'angi tumbwa a lepikasini kale 5,000 hurahama leni ani hasiwani hara laka geni ki ahirahi gamwe ku waroro?” Wowani ya wu sawe, “Tapa'angi tapa'angi hatachi fisi.” ²⁰ Wowani Jisas ya ri ai sawe, “Gisi foki ai bereti tapa'angi

hatachi fisi numbwa a lepikasini kale 4,000 hurahama leni ani hasiwani hara laka geni ki ahirahi gamwe ku waroro?” Wowani ya ai wu sawe, “Tapa'angi hatachi fisi.” ²¹ Ete wowani ya wunu ri sawe, “Woro kale ni ku hambwa nambwe'e?”

Jisas Besaita pe miya sasindau hima forini kipe wosiro

²² Wosini Besaita ko tokwe ya wu i. Wu isiwani miya sasindau hima foni Jisas tambwa ya wu rata. Wu ratasini Jisas ni wu silini ya wu sawe, “Tapa mihi do hima ma toro.” ²³ Wowani Jisas o miya sasindau hima ri torosini ra ra ko hoko tokwe ya fi i. Fi isini Jisas o hima i miya tiki sungwa yisini ri tapa pi rini torosini ya rini sili, “Mwa'ambwe mi heindau'u?” ²⁴ Wowani o hima ma'aini ya ri sawe, “Hima fwele ani heiwani wunu me hinga kale kaka wu ichi'uchanda.” ²⁵ Wowani Jisas ri tapa pi o hima i miya tiki ya ri ai owe. Wosiwani ete ri misindani ri miya kipe ya ete wosi. Kipe ete wosiwani apa ele mwa'ambwe hinga tinda ete amwei naha ya ri heiu. ²⁶ Wosini Jisas rini ni aka tokwe humbwewani ri ikowani ya ri sawe, “Doha'a ko tokwe apa ai i kei.”

Pita Jisas ni amwei woro, rini Kurais

Mt 16:13-20; Lu 9:18-21

²⁷ Wosini Jisas ga ri himache lenga saini ko laka fo, Sisariya Filipai, takaisindau ele ko mapwa tokwe ya wu i. Wu ini numbo tiki Jisas ele ri himache ni ya ri sili, “Hima le ani ni hinde hinga wu hambwandau?” ²⁸ Wowani ya rini wu sawe, “Hima fwele ete sawe, Mini uku yasindaro hima Jon. Fwele sawe, Mini imbihumbwa pe

Ilaicha. Fwele sawe, Mini kale Gotri mwanji bwarakarandaro hima fo hinga.”²⁹ O hinga wu sawewani Jisas ya wunu sili, “Wo kundo, ani ni hinde hinga ku hambwandau?” Wowani Pita mwanji wasa ya rini sawe, “Mini mindombwa Kurais.” Kurais mwanji mwe ti ka hinga: Gotri ri tau ra kinani humbwero hima.³⁰ Ete wowani Jisas ya wunu sawe, “Apa mi ani hambwaro Kurais hi ti hima foni amwei wo kei.”

Jisas ete sawero, ri hasini ai saino

Mt 16:21-28; Lu 9:22-27

³¹ Wosini ka hinga ya wunu ai ri ondiyakandiyanda, “Dori Hima ri Che amwaka miyafu ri mendino. Kale ko aulindau hima laka lenga kale puris hima laka lenga kale Gotri lo mwanji hambwandau hima lenga wundo gumwa rini sisini rini yewa ya ri hakonda. Ri hasini gisi namili iwa ri ai saino.”³² Rindo ka mwanji ni amwei naha ya wunu sawe. Wowani Pita rini ra ra numbo gamba tokwe rini ra'aisini kwambu tiki ya rini sawe, “Mi hano hinga ani hambwa numbwa.”³³ Wowani Jisas jamekoni ele ri himache leni ri heisini Pita ni mwanji kwambu tiki ya ri ai sawe, “Saiten, mini ma tani ai gumwa tokwe i. Mini Gotri inaka tini mi sirinanda nambwe. Mina. Mini hima i inaka tunumbwa mi sirinandau.”

³⁴ Wosini ele himiyama hurahama ga ri himache lenga wunu ri uchawani ya wu ta. Wowani ya wunu ri sawe, “E, hima fori ani ni sirina kinawa hi rihi ti rinjenga sa rakaisini me yapweke rihi ti ri kichani sa ani sirinani ta.”³⁵ E,

hima fori o ri himamwale numbwa ri hambwandawa, o himamwale rihi humbuno. E, hima fori inaka ti ani ga Gotri mwanji kipe ga hambwandani apa himamwale rihi andosiwa, o ri himamwale ri ai torono. ³⁶ Wo hima fori do nuwe pe mwa'ambwe hinga tinda ete ri torosini ka himamwale rihi humbusiwa, kale mwa'ambwe hinga to apa hinde rini okulano? ³⁷ Apa ka hima bwele mwa'ambwe ni hasini himamwale rihi ri ai torono? ³⁸ E, hima fori do nuwe pe kapwa sumbu ete wondani Gotri ni hikisasini bwa'i bwatandau hima le wui nindo tiki dani, ai hi tinga ai mwanji ga ri yanisiwa, ichai dori Hima ri Che ele Gotri ni okulandau ensel kipe lenga ri Yapai okundau hi tinga ri ai tawa o hima ni ri saweno, 'Hi mihi a hikisandau.' '

9

¹ Wosini ya wunu ri sawe, "Mwe naha ki kunu a sawendau. Apa doha'a ki enindau hima fwele ha hinga. Ete wu dawa Gotri kwambu hima i sembe aulindau ti kwambu ga sirano."

Jisas tape ba fo hinga ai siraro

Mt 17:1-13; Lu 9:28-36

² Wosiwani gisi fo tapa'angi hatachi funda isiwani Jisas Pita, Jemis, Jon wunu ra ra kimba hime laka fotiki ya wunu rakau. Wosini wundombwa ya wu da. Wu dani wu heiwani Jisas tape ti jamekoni ba fo hinga ya ai sira. ³ Wokowani ri nika'ari le wu heiwani wamwa naha hinga ya okusinda. Woro doha'a nuwe pe hinde na hima to mwa'ambwe yokowa ka wamwa naha hinga sira kumbwa. ⁴ Wosiwani kale Jisas himache

namili heiwani Ilaicha hima pi Moses Jisas ga mwanji ya wu anambwanda. ⁵ Wowani Pita o tini heisini Jisas ni ya ri sawe, “Apukolaka, aha'a ki nu dawani kipe naha. Aka namili nu kikonda, Moses keke fo, Ilaicha keke fo, mini keke fo.” ⁶ Hinde wowani, wu akindani ri bwano mwanji hikisandani o hinga ri bwaro. ⁷ Ete wowani hiki hinga sikani ya wunu yoho. Wowani tumwa foti hiki we tiki uchani ya sawe, “O ai Che mwe naha. Rini ani okokonandau. Ri mwanji ma ku mendi.” ⁸ Wowani metengei ete ya wu ma'aika'ai. Wu ma'aika'aini hima fo wu hei nambwe. Jisas numbwa wu heiwani wunu ga ya da.

⁹ Wosini o kimba wu andosini wu sikandani Jisas ka hinga minambwe wunu nani ya ri sawe, “Kale sumbu ku heiro ti apa ku ini hima fwe- leni sawe kei. Waya dori Hima ri Che matimat andosini ai saino gisi ki pwe amwei ku bwe wo.” ¹⁰ Wowani o mwanji wu toronambusini wunjenga wu anambwa anambwani ya wu sawe, “Ka matimat andosini ai saino mwanji mwe mu ti hinde na hinga?” ¹¹ Wosini ya rini wu silinehei, “Hinde wowani kale Gotri lo mwanji hambwandau hima le ka hinga sawendau, Gotri chengi tiki kaisindau ti, Ilaicha to Kurais ni mwaseni tano?” ¹² Wowani Jisas ri mwanji wasa ka hinga ya ri sawe, “Ei, mwe naha wu sawendau. Ilaicha to mwaseni tani ele mwa'ambwe hinga ri wonorukweno. Wo hinde wowani ka mwanji Gotri chengi tiki dau, ka hinga sawero ti: dori Hima ri Che amwaka miyafu ri mendindawa hima le rini ningitengini ya rini saweholiyandakonda? ¹³ Woroti apa kunu ni a sawendau. Ilaicha taro. Ri tasiwani

wundo wui inaka leki wu okokonandau sumbu ni wu sirinani kapwa sumbu rini wu wosiro, Gotri chengi sawero hinga.” Jisas uku yasindaro hima, Jon, ni o hinga Ilaicha naro.

Jisas himamwale kapwa tinga dau che foni kipe wosiro

Mt 17:14-21; Lu 9:37-43

¹⁴ Wosini ele himache rihi tambwa ya wu i. Wu ini wu heiwani himiyama hurahama miyafu wunu ga ya wu wasinda. Wondawani Gotri lo mwanji hambwandau hima fwele mwanji tiki au hinga wunu ga ya wu anayenda. ¹⁵ Wondawani ele himiyama hurahama Jisas ni wu heikoni wu apapanani rini tambwa namani wu ini ya rini wu wese'a. ¹⁶ Wu wese'awani ya wunu ri sili, “Kunu bwele mwanji ni au hinga ku anayendau?” ¹⁷ Wowani hima fori ele himiyama hurahama miyafu i nindo tiki daro to Jisas ni mwanji wasa ya ri sawe, “Ondiyakandiyandau hima! Ai hurahama che mini tambwa a rataro. Hinde wowani, himamwale kapwa rini ga dani takisopo rini dimisiwani mwanji hinde ri bwa kumbwa. ¹⁸ Gisi gisi o himamwale kapwa ete rini toronambusini nuwe tiki rini rawaindau. Wondawani sungwa wamwa takisopo rihi tiki sukwandawani, ri fu ti gingandani, ri tape rikirikinandani apwe yitindau. Woro mi himache leni a sawewani, mina. O himamwale kapwa wu rani humbwe nambwe. Wu wofuro.”

¹⁹ Wowani Jisas o hinga ri mendisini ele himiyama hurahama ni ya ri sawe, “Kunu do apa pe hima sembe kipe naha ku ha nambwe. Gisi geni apa kunu ga ete a dawa sembe kipe ku ani

hano? Gisi geni apa kunu keke nomo ai ete a randano? O che ma ku ani rata.” ²⁰ Wowani o che Jisas tambwa ya wu rata. Wu ratasiwani o himamwale kapwa Jisas ni heikoni metengei ete o che ni ya yetupwa. Wowani o che nuwe tiki raisini ya ri jaunjamekonda. Wondawani sungwa wamwa takisopo rihi tiki ya sukwanda.

²¹ Wondawani Jisas o che i yapai ni ya ri sili, “Ka gisi geni ka sumbu hinga ri wondaro?” Wowani ya ri sawe, “Kichapwache ri daro gisi tiki ete ri mendindaro. ²² Ete ri mendindawani gisi miyafu o himamwale kapwa to rini toroni hi tiki fwa tiki rini rawaindaro, rini yewa ri ha kinani. E, mini kwambu naha nawa nunu keke mi woni ma nunu okula.” ²³ Wowani Jisas ya rini sawe, “O hinga hinde mi sawendau? Sembe kwambu naha mi hawa kale mwa'ambwe hinga tinda mi torono.” ²⁴ Wowani metengei ete o che ri yapai ya uchani sawe, “Sembe ani haro. Woro kapwacheche. Ma ani okula.” ²⁵ Jisas heiwani himiyama hurahama miyafu ete namani tandawani o himamwale kapwa ni kwambu tiki ya ri sawe, “Takisopo dimisindau wasamba kitisindau himamwale kapwa! Mini a sawendau. Mini o che ma andosini i. Apa tani rini ga ai da kei.” ²⁶ Wowani himamwale kapwa o to kapwa ata ri sikowani o che hapa tinga rikirikinakowani rini andosini sirani ya i. Wowani o che haro hinga dawani ele hima miyafu ya wu sawe, “O che hahiro.” ²⁷ Ete wowani Jisas ri tapa tiki rini toroni rasaiwani ya ri eti.

²⁸ Wosini dani ini Jisas aka tiki ya raru. Wosiwani ri himache letombwa dani ya rini wu sili,

“Hinde wowani ka himamwale kapwa nundo nu rani nu humbwe kinani nu simiyafuro?”
²⁹ Wowani Jisas ya wunu sawe, “Mwa'ambwe foto mina. Gotri ni uchahambwandau tombwa apa ka himamwale kapwa hinga rani humb-weno.”

Jisas duwe fisi ri sawero, ri hasini ai saino
Mt 17:22-23; Lu 9:43-45

³⁰ Wosini o michi wu andosini Galili mapwa nindo tiki ya wu inda. Wondani Jisas apa hima fori wu dau michi hambwano keke rini o tini diyaha. ³¹ Hinde wowani, kale ri himache leni ri ondiyakandiyandani ka hinga ya wunu ri sawe, “Apa dori Hima ri Che ni ele hima i tapa tenge tiki o wu hakonda. Wosiwa rini yewa ri hasini gisi namili iwa ri ai saino.” ³² Wowani wunu o mwanji mu mwe ti wu hambwa nambwe. Wosini rini sili ki ya wu akinda.

Namoto apukolaka?
Mt 18:1-5; Lu 9:46-48

³³ Wosini ete wu ini Kapaneyam ko ki ya wu ambwe. Wosini aka we tiki wu rarusini Jisas ri himache leni ya ri sili, “Numbo tiki bwele mwanji tini ku anambwa anambwandaro?” ³⁴ Wowani wunu mwanji nambwe. Hinde wowani, numbo tiki wu anambwa anambwandaro ti, namoto wunu mwaseni wui apukolaka hinga wa'aino. ³⁵ Wowani ri litisini ele ri tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache rihi leni uchawani ya wu ta. Wu tawani ya wunu sawe, “E, hima fori ele hima ni mwaseni apukolaka wa'ai kinawa, rindo sa jepini ele hima ni okulani tau randau himache

hinga sa da.” ³⁶ Wosini che forini rasirani wui nindo tiki esisini, o che ni toroni lomongosini ya wunu sawe, ³⁷ “Hima fori hi ahi ni hambwani ka che hinga fori keke wono ti, oti ani keke wondau. E, hima fori ani keke wono ti, ori ani kekembwa wonda nambwe, mina. O ai yapai keke okwe ri wondau. Rindo ani humbwewani a taro.”

Hima fori nunu omwemendi nambwe sino ti, o rini nui nau

Lu 9:49-50

³⁸ Wosiwani Jon ete ya sawe, “Ondiyakandiyandau hima, hima fori nu heiwani hi mihi ki himamwale kapwa ri rani ri humbwendaro. Rini nunu ga ichi'uchanda nambwe hima. O keke rini ni minambwe nu nar.” ³⁹ Wowani Jisas ete ya wunu sawe, “Kunu apa rini ni minambwe ku na kei. Hinde wowani, hima fori ai kwambu torosini ai hi ki sumbu kwambu wosindano ti, o rini apa metengei kapwa mwanji hinde ani bwa kumbwa. ⁴⁰ Hima fori nunu omwemendi nambwe sino ti, o rini nui nau. ⁴¹ E, hima fori kunu heini ete ri hambwawa, kunu Jisas ni sembe handau hima, wosini kunu ni uku sumbwe gamindache hinga hawa, mwe naha ki kunu a sawendau, ichai apa mwa'ambwe wasa Gotri to rini hano.

Sembe haro hima kapwa sumbu ai wondawa Gotri ni ai gumwa sino

Mt 18:6-9; Lu 17:1-2

⁴² “E, hima fori ani ni sembe haro do che kapwacheche hinga forini ri sumbu ri mekusiwani o sumbu ni ri sirinani kapwa sumbu ai woni ani ni gumwa siwa, wowa o hima hinga humokuto beiyе ti kwele rihi tiki injisini fwa laka tiki rini

rawaino, o sumbu kapwacheche hinga. Woro hi tokwe ri raino to kapwa naha. ⁴³ E, tapa mihi fotini mi sirinani kapwa sumbu mi ai woni gumwa mi ani siwa, o tapa mihi ma kuto. Wowa tapa mihi angi tumbwa dawa himamwale ako mi torono, o kipe. Apa tapa mihi fisi ete dawa usungwaha da nambwe hi tiki mi ino, o kapwa naha. ⁴⁴ [O hi ki owechepoche hima i tape tini andani hinde apa wu ha kumbwa. Hi ti okwe hinde apa usungwaha kumbwa.] ⁴⁵ E, seke mihi fotini mi sirinani kapwa sumbu mi ai woni gumwa mi ani siwa, o seke mihi ma takuto. Wowa seke mihi angi tumbwa dawa himamwale ako mi torono, o kipe. Apa seke mihi fisi ete dawa hi tiki mi ino, o kapwa naha. ⁴⁶ [O hi ki owechepoche hima i tape tini andani hinde apa wu ha kumbwa. Hi ti okwe hinde apa usungwaha kumbwa.] ⁴⁷ E, miya mihi fotini mi sirinani kapwa sumbu mi ai woni gumwa mi ani siwa, o miya mihi ma gorini ma humbwe'i. Wowa apa miya angi tumbwa dawa Gotri ko tokwe mi raruno, o kipe. Apa miya mihi fisi dawa hi tiki mini rawaino, o kapwa naha. ⁴⁸ O hi ki owechepoche hima i tape tini andani hinde apa wu ha kumbwa. Hi ti okwe hinde apa usungwaha kumbwa.

⁴⁹ “Hinde wowani, simiyanehei gisi tawa Gotri ele hima ni soliwu ele ahirahi ni wondau hinga wosino. ⁵⁰ Soliwu mwa'ambwe kipe. Woro soliwu au to humbuwa, hinde na hinga apa ku wosiwa soliwu ti au ai ano? Kui sembe we tiki soliwu au ni ma ku owe. Wosini kui hima lenga ma ku wahapini kipe kumbwa ku liti.”

10

Jisas humwe humbundau sumbu tini sawero
Mt 19:1-12; Lu 16:18

¹ Wosini Jisas ri saini o michi ri andosini Jutiya mapwa tokwe ini Jotan gara tokwe ya ri rachi. Wowani ele himiyama hurahama wu tani ya wu ai wau. Wausiwani ri sumbu tini ri ai sirinani Gotri mwanji tini ya wunu ondiyakandiyanda.

² Wondawani ele Farisi hima le rini tambwa tani ya rini simiyanehei. Wokinani ya wu sawe, “Hima fori ri humwe humbuno ti, Gotri lo mwanji nuhi o tini ohounandau'u, mina?”

³ Wowani Jisas mwanji wasa ya wunu sawe, “Moses mwase, bwele mwanji ni kui atei hima leni sawero?” ⁴ Wowani ya wu sawe, “Moses nunu ohounaro ti ka hinga: Hima fori ri humwe humbu kinawa o ri humwe humbuno chengi sa kaisini humwe sa ri humbu.” ⁵ Wowani Jisas ya wunu sawe, “Ele kui inaka emendiki naha ku dawani ri heifuni Moses o mwanji o hinga kunu kaisiro. ⁶ Imbihumbwa mu naha ki, Gotri mwa'ambwe le ri wosisini hura humwe ro wosiro. ⁷ O keke apa hima fori ri nuwai yapai andosini ri tani ri humwe ga fi anahaiyeni fi dano. ⁸ Wowa fi tape ti apa funda ete ya fi da dakonda. Fi tape ti apumbwa apu apa fi ai fi da hinga. Fi tape funda naha. ⁹ O hinga keke Gotri to ondiyasiro do sumbu apa hima fori ai fini lehima hinga.”

¹⁰ Wosini dani ini aka tokwe wu isini ele ri himache to ka sumbu hinga ni ya rini ai wu sili. ¹¹ Wowani ya wunu ri ai sawe, “E, hima fori ri humwe ni ri humbusini humwe fotini ri

ai hopwewa, o hima fi anahopwero sumbu tini kapwa sumbu ri wondau. ¹² E, humwe ti okwe o hingambwa. O ti hurache ni ti humbusini hima foriki ti ai iwa, o humwe okwe fi anahopwero sumbu tini kapwa sumbu ti wondau.”

Jisas kichapwache leni Gotri wunu okulano mwanji tini ri sawero

Mt 19:13-15; Lu 18:15-17

¹³ Wosiwani hima fwele ele wui che ni Jisas tambwa ya wu rata, Jisas tapa rihi wunu torowa Gotri wunu okula kinani. Wowani ri himache leto kwambu tiki ya wunu sawenda. ¹⁴ Ete wowani Jisas o hinga heikoni sembe enge ya wunu ri a. Wowani ya wunu sawe, “Ele kichapwache ma ku hara'aiwa ani tambwa sa wu ta. Kunu apa wunu torosi kei. Hinde wowani, Gotri kwambu hima i sembe aulindau ti, oti kale kichapwache hinga le keke dau. ¹⁵ Mwanji mwe naha tiki kunu a sawendau. E, hima fori Gotri kwambu ni kichapwache hinga toro nambwe nawa, apa o ki hinde raru kumbwa. Mina.” ¹⁶ O hinga ri sawesini ri tapa ki ele kichapwache ni ri toroni wunu ratani ri tapa ti wui tape tenge tiki owesini Gotri wunu okulano mwanji ti ya wunu ri handa.

Hima fo mwa'ambwe miyafu naha da

Mt 19:16-30; Lu 18:18-30

¹⁷ Wosini Jisas saini ri himache lenga ya i. Wu indawani hima fo namani tani ri mu tiki ombungwesini ya rini sili, “Ondiyakandiyandau hima kipe, apa hinde hinga a wosini ete da ete da himamwale ako a torono?” ¹⁸ Wowani Jisas ete ya rini sawe, “Hinde wowani kipe mi ani

nandau? Hima fori, mina, Gotri tombwa kipe. ¹⁹ Gotri lo mwanji kipe mi hambwandau: Apa hima yeni si kei. Apa fi anahopwero sumbu tini kapwa sumbu wo kei. Apa hili ya kei. Apa hima foni mwanji nimba gambo kei. Apa hima foi mwa'ambwe nimba gamboni mihi na kei. Mi nuwai yapai kipe naha ma aulindani fi mwanji tini ma sirina.” ²⁰ Wowani ori hima Jisas ni ya ri sawe, “Ondiyakandiyandau hima, imbihumbwa kichapwache a daro gisi ete ta tani apa okwe ele sumbu hinga ete a sirinandau.” ²¹ Wowani Jisas miya rini numbwa misini heikoni rini keke wokoni ya rini sawe, “Sumbu funda naha keke mi heifundau. Ma ini ele mwa'ambwe mihi hinga tinda ete ya wungwa ma ji. Wosini ele ya mi torosini ele ya nambwe hima ni ma ha. Wowa apa mwa'ambwe kipe naha mihi hewen ko tiki mi wauno. O hinga mi wosini ma tani ani sirina.” ²² Wowani o hima ka mwanji hinga ni ri mendini sembe rihi ti amwaka rini andani ya ri i. Hinde wowani, ri usalikamba miyafu naha.

²³ Wowani Jisas ele ri himache ni ma'aika'aini ri heisini ya ri sawe, “Kale mwa'ambwe miyafu dau hima le Gotri kwambu hima i sembe aulindau o ki wu raruno ti, o kapwa tau naha.” ²⁴ Wowani o ri mwanji ni wu mendini ele ri himache ya wu apapana. O hinga wowani Jisas mwanji foti ya wunu ri ai sawe, “Ai che le, hima forito ka Gotri kwambu hima i sembe aulindau, o ki raruno ti, o tau kwambu naha. ²⁵ Ka omwe laka, hi ti kamel, apa tani nika'ari kapandau nili sopu tiki raruno'o, mina? Ya hima naha fori apa Gotri kwambu hima i sembe aulindau, o

ki raruno okwe o hingambwa.” ²⁶ Ete wowani ele ri himache wu apapanani wunjenga ya wu anambwa anambwa, “O hinga nawa namoto ka himamwale ako naha torosini ete da ete dano?”

²⁷ Wowani Jisas miya wunu misisini ya wunu sawe, “Ele hima wunjenga wui kwambu ki, mina. Gotri rindombwa oto. Gotri tombwa apa kale sumbu tinda ete ri wosino.”

²⁸ Wowani Pita mwanji foti Jisas ni ya sawe, “Ma mendi, nunu ele mwa'ambwe nuhi tinda ete nu andosini mini numbwa ya nu sirinanda. O keke bwele mwa'ambwe tini apa nunu mi hakondau?” ²⁹ Ete wowani Jisas ya ri sawe, “Mwe naha tiki kunu a sawendau. Hima fori ani ga ai mwanji kipe naha tinga mendini ri aka ri andosini ri apwai, kahai, nuwai, yapai, che, e, rupwa ete ri andosiwa, ³⁰ apa mwa'ambwe fo andosiro keke Gotri to mwa'ambwe wasa 100 hinga miyafu naha rini hano. Wosiwa o nuwe ki ete ri dani aka miyafu, apwai miyafu, kahai miyafu, nuwai miyafu, che miyafu, e, rupwa miyafu ete ri torono. Woro ri torono gisi tiki hima fwele kapwa sumbu ti rini wowa sembe nomo rini ano. Wosini do nuwe ri andosini ka himamwale ako naha ri toroni ete ri da ete ri dano. ³¹ Hima miyafu hima i miyaningisopo ki mwasero leto Gotri miyaningisopo ki gumwa tokwe ya wu ai jepikonda. E, ele jepi jepi tandaro hima ele to wunu ai dikisini mwaseni ya wu ikonda.”

Numbo namili Jisas ete sawero, ri hasini ai saino

Mt 20:17-19; Lu 18:31-34

³² Wosini Jerusalem ko ki wu raru kinani numbo tiki ya wu inda. Wondani Jisas to mwaseni wunu ga ya ri i. Wowani ele ri himache apapanani inaka walefo ya wu hambwanda. Ete wowani himiyama hurahama ele to akini ya wunu sirinanda. Wowani Jisas ele ri tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache rihi ele ni numbo gamba tokwe ya ri ra'ai. Ri ra'aisini o rini ki metengei sukwakondau sumbu tini ya wunu ri ai sawe, ³³ “Ma ku mendi. Apa Jerusalem ya nu rarukonda. Wowa dori Hima ri Che ni ele puris hima laka le, Gotri lo mwanji hambwandau hima lei tapa tenge tiki o wu hakonda. Wosiwa wundo rini kotimwosini rini yewa ri hano mwanji tini funda wu bwani ya wu mendikonda. Wosini ele hima ba fweleni ya rini wu hakonda. ³⁴ Wosiwa rini saweningitengini sungwa le rini yisindani rini tanambwasini rini yewa ya ri hakonda. Wosiwa gisi namili iwa ya ri ai saikonda.”

Jemis hima pi Jon to findo apukolaka hinga fi da ki

Mt 20:20-28

³⁵ Wosiwani Sepeti che pi, Jemis hima pi Jon, findo rini tambwa tani ya rini fi sawe, “Ondiyakandiyandau hima, sini si okokona ti, mwa'ambwe fori keke mini si siliwa o sumbu ma sini wosisi.” ³⁶ Wowani ya fini ri sawe, “Bwele sumbu hinga tini kini ni a wosi kinani ki ani silindau?”

³⁷ Wowani ya rini fi sawe. “Ichai mindo king apukolaka hinga funda mi dawa sini fisi, ma sini ohounawa sini fori mi tapa mama tokwe litiwa fori mi tapa usanji tokwe sa liti.”

³⁸ O hinga fi sawewani Jisas ya fini sawe, “Kini ki hambwasini ki ani silinda nambwe. Apa do amwaka a mendikondau hinga tini ki mendino'o? Apa do nomo a rakondau hinga tini ki rano'o?”

³⁹ Ete wowani ya rini fi sawe, “Si wo sindau.”

O hinga fi sawewani Jisas ya fini sawe, “Mwe naha, do amwaka a mendikondau hinga o ki mendikonda, do nomo a rakondau hinga o ki rakonda. ⁴⁰ Woroti namoto ai tapa mama tokwe litiwa namoto ai tapa usanji tokwe litino, woro o ai tau na numbwa. Mina. Ai tako tokwe apukolaka hinga dano hima le Gotri rindombwa otokunasinda.”

⁴¹ Wosiwani ri tapa'angi tapa'angi himache le o tini ya wu mendi. Wosini Jon hima pi Jemis ni sembe wuhi kapwa enge ti ete ya wunu a.

⁴² Wowani Jisas wunu uchawani rini tambwa ya wu ta. Wosiwani ya wunu ri sawe, “Kunu ku hambwandau, kale ko aulindau hima laka, wunu kwambu chele, wui ko pe hima leni wu yititakichandau. Wondani wui apukolaka le kwambu naha tiki wunu aulindau. ⁴³ Woro ka sumbu hinga ti apa kui nindo tiki da hinga. Mina. Hima fori kui nindo tiki apukolaka hinga da kinawa, o

hinga rini kui tau ra himache hinga sa da. ⁴⁴ E, hima fori kui nindo tiki mwaseni apukolaka fo hinga da kinawa, rini kui tako ki sa ete ri da.

⁴⁵ Hinde wowani, dori Hima ri Che doha'a nuwe ki taro ti, hima to rini okula ki ri ta nambwe. Mina. Rini ele himiyama hurahama keke ri hima tape ri ohumbwesini wunu okulani himamwale ako wunu hasini ai wunu rata ki ri taro.”

*Jisas miya sasindau hima forini kipe wosiro
Mt 20:29-34; Lu 18:35-43*

⁴⁶ Wosini wunu Jeriko ko tokwe ya wu i. Dani ini Jeriko andosini ya ri ai i. Ele ri himache ga ele himiyama hurahama ga rini ga ya wu i. Wondawani miya sasindau hima fori, ri hi Batimiyas, Timiyas che, rini numbo gamba tiki linindani ele himiyama hurahama ni ya mwa'ambwe keke wunu uchandau. ⁴⁷ Wondani ka hinga ya ri mendisi, Nasaret pe Jisas o tanda. Wosiwani hapa tinga ri uchani ya ri sawe, “Jisas, king apukolaka Defit che. Mini ani keke mi woni ma ani okula.” ⁴⁸ Wowani ele hima mwanji kwambu tiki ya rini sawe, “Mini ma gaina.” O hinga wu sawewani hapa tinga ete ya ri ai ucha, “King apukolaka Defit che. Ani keke mi woni ma ani okula.” ⁴⁹ Wowani Jisas tani etisini ya ri sawe, “Ma rini ku uchawa sa ta.” O hinga sawewani miya sasindau hima o rini uchani ya wu sawe, “Sembe mihi kipe sa i. Apa mini ma sai. Rini mini uchanda.” ⁵⁰ Wowani heiyе tiki so'oiro nika'ari rihi rawakasini metengei ete ri etini Jisas tambwa ya ri i. ⁵¹ Ri iwani Jisas ya rini sawe, “Mi okokona ti, hinde hinga mini a wosi ki?” Wowani o miya sasindau hima ete ya rini sawe, “Ondiyakandiyandau hima! Ai a ma'aika'ai ki.” ⁵² Wowani Jisas ya rini sawe, “Apa ma i. Ani ni sembe mi haro keke kipe mini wosihiro.” O hinga wowani metengei ete miya rihi ti kipe ya rini wosi. Wowani miya rihi apa ya ri heiu. Wosini Jisas ni numbo tiki sirinani ya ri i.

11

Jisas king apukolaka hinga wa'aisini Jerusalem ko tiki raruro

Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19

¹ Wosini Jerusalem ko ti takai hinga dawani Olif kimba alase tiki dau Betefasi ko tinga Betani ko tinga ya wu takai. Wosini Jisas ri himache fisi pini wu ino mapwa tokwe humbwewani ya fi i. ² Fi ikowani ya fini sawe, “Ma ki ini o ko ki ma'aini ki heindau ki ma ki raru. O ko ki ki raruwa omwe laka fo, hi ti dongi, injisiwani dau o tini metengei o ki heikonda. Hima fori o dongi tenge ki liti nambwe. O apambwa sairo dongi ki hungosini ma ki ani rata. ³ E, ki hungondawa hima fori ete kini sawewa, ‘Hinde wowani o hinga ki wondau?’ wowa ka hinga ma ki sawe, ‘Apukolaka aha'a mwa'ambwe ki tau chele. Wosini metengei ai ratano.” ⁴ Wowani ya fi i. Fi ini fi heiwani dongi foti aka duwa fotiki wu injisiwani numbo gamba tiki ya eninda. Wowani o tini ya fi hungo. ⁵ Fi hungondawani takai enindaro hima ele to ya fini sawe, “Hinde wo ki o dongi ki hungondau?” ⁶ Ete wowani Jisas fini sawero hingambwa ya fi sawe. O hinga fi sawewani ele hima fini ohounawani o dongi ya fi hungo. ⁷ Wosini o dongi Jisas tambwa ya fi rata. Fi ratasini heieye tiki fi so'oiro fi nika'ari ti fi dangosini o dongi tenge ki Jisas liti kinani ya fi yeto. Wowani Jisas rauni o tenge ki ya ri liti. ⁸ Wosiwani ele hima miyafu wui nika'ari ti numbo tiki wu yeto yeto ya wu inda. Wondawani hima fwele tau tokwe wu ini me tali le wu se se ratani numbo tiki ya

wu owenda. ⁹ Ete wondawani mwaseni indau himiyama hurahama le, jepi jepi indau himiyama hurahama le ka hinga ya uchani sawenda,

“Gotri ni ma ku eripe'aripe. Apukolaka hi tiki tandau do hima ni Gotri kwambu ti sa rini ha.

¹⁰ Gotri nui metele Defit ni bwasiro apa do tandau nunu aulino Apukolaka rini ga Gotri kwambu ti sa ete da. Gotri hi tini ma ku rasai!”

¹¹ Wondawani Jisas Jerusalem ko ki ya ri raru. Wosini Gotri aka laka ki ri rarusini ele mwa'ambwe hinga ri ma'aika'aini ya ri hei. Wondawani nika ti ya rai. Ete wowani ele ri tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache rihi rani ya wu i, Betani ko tokwe.

Jisas me fo, hi ti fik, o tini ete sawero, “Apa mwe wa kei”

Mt 21:18-19

¹² Wosini dani ini lindanawani Betani wu andosini wu tandani Jisas iche tinga ya rini ha.

¹³ Wowani kwai hinga ri ma'aini hei wani me hi fo ti, fik, o tini ri hei wani minga miyafu naha gwarosinda. O hinga ri heisini mwe wasino nani hei ki takai ya ri i. Ri ini me mu tiki ya ri raru. Wosini ri hei wani o me mwe wa nambwe. Mina. Minga naha tumbwa ya da. Hinde wowani, o me mwe wanda nambwe gisi tiki ri iro. ¹⁴ Wowani Jisas o me ni ya ri sawe, “Apa do me mwe ai wa kei. Minambwe naha.” Ete wowani ele ri himache o tini ya wu mendi.

Jisas Gotri aka laka ki ya tau miyafu randau hima leni sawewani sirani iro

Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22

¹⁵ Wosini wu ini Jerusalem ko tiki ya wu raru. Wu rarusini Jisas ini Gotri aka laka we tiki raruni ya mwa'ambwe keke wungwa jindaro hima leni kwambu tiki sawendawani sirani ya wu inda. Wondawani Gotri aka laka takisi ya ha kinani tandau hima leni silifa ya ni anaha anahandau hima ele i tei ga ele apwenumwa ki ya wungwa jindaro hima lei linindau tei mwa'ambwe lenga toroni sahumwani ya ri rumbwenda. ¹⁶ Wosini Jisas ya wungwa jindau mwa'ambwe leni toroni Gotri aka laka we tiki ini ra'aindau o tini minambwe ya ri na. ¹⁷ O hinga ri wosini wunu ondiyakandiyani ya ri sawe, “Gotri chengi tiki ete sawesindau, ‘Aka ahi tini ka hinga wu uchano: Dele nuwe pe hima hinga Gotri ni wese'ano aka.’ Wowani mina. Do Gotri aka ku wondau sumbu keke hili ya hima leto yanindau michi hinga.”

¹⁸ Wosiwani ele puris hima laka le, Gotri lo mwanji hambwandau hima le o tini ya wu mendi. Wu mendisini rini yewa ri hano numbo tini ya wu wakinda. Hinde wowani, kale hi'ucha hima Jisas ni wu akindaro. Ele himiyama hurahama hinga Jisas ri mwanji ni wu mendini wu apapanandawani o tini heikoni wu akindaro. ¹⁹ Wosini hunduya iwani Jisas ga ri himache lenga Jerusalem andosini ya wu i.

Hima fori sembe mwe naha hasini Gotri ni ete uchahambwandano ti apa mwa'ambwe ri torono

Mt 21:20-22

²⁰ Wosini lindanawani nurumbumbwa ya wu i. Wu indani wu heiwani o me, hi ti fik, ya rika'aisinda. Ele minga ga nanji, tali-tapa hinga tinda ete rika'airo. ²¹ Pita injele

o bwasiro mwanji tini hambwani ya ri sawe, “Ondiyakandiyandau hima, ma hei. Injele walambe i ki mi sawesiro me oti apa rika'aihiro.”

²² Wowani Jisas mwanji wasa ete ya wunu sawe, “E, hima fori sembe Gotri ni mwe naha hasini, ²³ rini do kimba ni ete ri sawewa, ‘Mini ma saini chunani ini fwa laka tiki rai,’ wosini o hima sembe fisi ri hambwa nambwe ri inaka ki ete ri sawewa, ‘Do mwanji ahi mwe naha o sukwakonda,’ wowa, mwe naha ki kunu a sawendau, apa mwa'ambwe o hima sawero hinga o sukwakonda. ²⁴ Mwa'ambwe fo ku toro ki Gotri ni ku uchahambwa kinawa, sembe ku hasini ka hinga ma ku sawe, ‘Ei, nunu ka mwa'ambwe mwe naha o nu torokonda,’ o hinga ku nawa o mwa'ambwe ku sawero hinga sukwa sindau.

²⁵ “E, gisi fo ku saini ku etisini Gotri ni ku uchahambwakoni hima fori kapwa sumbu kunu wosiro tini ku ai hambwawa kui inaka tiki o ri kapwa sumbu ma ku rani humbwe. O hinga ku wosiwambwa kui Yapai hewen ko tiki dau to rindo apa kui kapwa sumbu o ri rani humbwekonda. ²⁶ [Woro hima fwele kunu ni wu woro kapwa sumbu ni ku rani ku humbwe nambwe siwa, kui Yapai hewen ko ki dau okwe kapwa sumbu kuhi hinde ri rani ri humbwe kumbwa.]”

Jisas ni wu siliro, namoto kwambu rini haro?

Mt 21:23-27; Lu 20:1-8

²⁷ Wosini Jerusalem ko ki wu ai rarusini Jisas Gotri aka laka we ki raruni ya ri ichi'uchanda. Wondawani ele puris hima laka lenga Gotri lo mwanji hambwandau hima lenga, e, kale Jerusalem ko aulindau mekupu lenga rini

tambwa ya wu ta. ²⁸ Wosini ya rini wu sawe, “Mini bwele kwambu hinga tini mi torosini kale tau hinga mi randau? Namoto ka kwambu mini hasiwani ele tau hinga mi randau?”

²⁹ Wowani Jisas ya wunu sawe, “Ani okwe mwanji fotini kunu a silikondau. Wowa mwanji wasa ku ani sawewambwa apa ani ga ele tau a randau kwambu ti kunu a saweno. ³⁰ Ka uku yasindaro hima, Jon, ele hima ni uku yasindaro sumbu ti ku hambwawani, namoto o tau keke kwambu rini haro? Gotri to rini haro'o, hima foto rini haro? Ku hambwawa ma ani sawe.”

³¹ Wowani wunjenga wu anambwa anambwa, “E, ete nu sawewa, ‘Gotri to kwambu Jon ni haro,’ wowa apa ete o ri sawekonda, ‘Wo hinde wowani sembe rini ni ku ha nambwe?’ ³² E, ete nu sawewa, ‘Hima leto kwambu rini haro,’ woro apa o mwanji nu sawe hinga.” Hinde wowani, ele himiyama hurahama keke wu akin-daro. Ele himiyama hurahama wunu ya wu hambwanda, Jon rini Gotri kwambu torosini Gotri mwanji bwarakarandaro hima. ³³ Wofunu Jisas ni mwanji wasa ya wu sawe, “Nunu mwanji wasa nu hikisandau.”

Ete wowani Jisas ya ai wunu sawe, “Ani okwe apa kunu a sawe hinga, ka tau a randau kwambu ahi ti.”

12

Waini rupwa aulindau kapwa hima le, wui mwanji yepe

Mt 21:33-46; Lu 20:9-19

¹ Wosini Jisas mwanji yepes fweleni ya wunu sawe, “Hima fori tau ti ri wosini kupu fo, hi ti waini, o tini ya ri sinda. Wosini ini ti haweini ya ri injinda. Wosini o kupu mwe dahakini uku ti rawaino hungwe laka ti oweno wa tini ya ri ei. Wosini o kupu mwe ni aulini dano hima keke aka hime laka fo ya ri kisi. Ete wosini o waini rupwa ya tau rano hima fwelei tapa tenge tiki ya ri ha. Wosini ko sumbwe foki ya ri i. ² Dani ini waini mwe ti wano gisi tiki ri himache forini ele waini tau randau hima le tambwa ya ri humbwe, o rupwa ki waro mwe rihi gamwe rini wu rata ki. ³ Wowani o ri himache wu torosini kapwa tapa naha ki ya rini ye. Wosini rini ai humbwewani nimba nimba ya ri i. ⁴ Wowani himache forini ai humbwewani wunu tambwa ya ai i. Ri iwani wu saini mwa tokwe rini yehuwasini ya rini saweholiya. ⁵ Ete wowani himache foringa ya ri ai humbwe. Wowani o ri himache wu yeni dinga ya wu wosi. Ete wosiwani himache miyafu ri humbwe'iwani ya wu ta. Wowani fwele wu yewani akini iwani fweleni wu yeni dinga ya wu wosi. ⁶ Ete wowani funda naha ri ya da. O ri okokonandau ri che mwe naha tombwa. Dani ini jipe naha ti o ri che humbwewani waini tau randau hima le tambwa ya i. Wosini ya ri hambwa, ‘Apa ai che ri mwanji tini o wu mendikonda.’ ⁷ Wowani ele tau randau hima leto wunjengambwa wu anambwa anambwani ya wu sawe, ‘Dori che to apa ri yapai seke wange o sirinakonda. Ma rini nu yeni dinga ti nu wosi. Wosini apa do rupwa nunjenga nu toro.’ ⁸ O hinga wu nakoni rini toroni ratasini rini wu yewani ya

ri ha. Wosini hima tape rihi ti toroni hoko tokwe ya rini wu rawara.

⁹ “O hinga apa ka waini rupwa chele hima mwe ri hinde hinga apa ri wono? Apa ri tani o rupwa we ki kwai tau randau hima ele ni ri yeni dinga wosino. Wosino o tau hima ba fweleni ri hano.”

¹⁰ Ete wosini ya ri sawe, “Kunu Gotri chengi tiki kaisiro mwanji ku hambwa nambwe'e? Ete sawero:

‘Ka worumbo ni aka kindau hima leto humbwero ti, apa kipe naha ai saini o aka ni ekikināsinda.

¹¹ Apukolaka to o sumbu wosiwani sukwawani nui miya ki nu heiwani kipe naha.” ’

¹² Wowani kale hima laka o mwanji ni wu mendini ete ya wu hambwa, Jisas ka mwanji yepe hinga ti o nunu ni ri hambwasini ri sawero. Wosini sembe enge ti rini wu ani rini toronambusi kinani, mina. Hinde wowani, ele himiyama hurahama ni wu akiro. Wu wofuni rini wu andosini ya wu i.

Rom pe king apukolaka, Sisa, ni takisi ya handau bomo tini Jisas ni wu siliro

Mt 22:15-22; Lu 20:20-26

¹³ Wosini Farisi hima fwelenga Herot himache fwelenga wunu humbwewani Jisas tambwa ya wu i. Wu ini Jisas ni toro kinani mwanji fwele rini wu gamboni ya rini sawe,

¹⁴ “Ondiyakandiyandau hima, nunu mini nu hambwandau. Mini mwanji mwe naha bwandau hima. Hima mwanji ti hinde hinga mini bwandau tini inaka tenge miyafu mi hambwanda nambwe. Gotri mini mekuro numbo numbwa

mi sirinandau. Mini hi chele hima ga hi nambwe hima ga funda ete mi okokonandau. Wondani Gotri sumbu kipe ni ele himiyama hurahama wunu ni mwanji mwe naha ki mi ondiyakandiyandau. Mi hambwawani nunu takisi ya ti Rom pe king apukolaka, Sisa, ni nu hano'o, mina? Hinde hinga mi hambwandau?"

¹⁵ Wowani Jisas wu gambondau ri inaka ki ya ri hambwa. Wosini ya wunu sawe, "Bwele keke ku ani simiyaneheindau? Ya humokuto fo ma ratawa ani hei." ¹⁶ Wowani ya fo ya wu rata. Ete wowani ya wunu sawe, "Doha'a himamwale ga do hi ga namohi?" Wowani ya wu sawe, "Sisa, Rom pe king apukolaka hi." ¹⁷ Wowani Jisas mwanji ya wunu sawe, "Sisa mwa'ambwe to o ma ai rini ku ha. Gotri mwa'ambwe ti o Gotri ni ma ku ha." Wowani inaka wuhi ti wu apapanani ya wu hambwanda.

Hima hasini ai saino mwanji tini Jisas ni wu siliro

Mt 22:23-33; Lu 20:27-40

¹⁸ Wowani Satiyusi hi uchandau hima fwele Jisas tambwa ya wu ta. Kaleha'a hima wunu ete sawendau, "Hima hasini hinde ai sai kumbwa." Wosini ya rini wu sawe, ¹⁹ "Ondiyakandiyandau hima, Moses kaisiro mwanji ete nunu sawero, 'Hima fori hasiwani ri humwe ete dani fini che nambwe nawa, o ri analongo rindo o humwe ni hopwesini che rasiwa o haro ri analongo ni sa okula.' ²⁰ Apa wunu hiparakambwe lembwa tapa'angi hatachi fisi ya da. Wosiwani apwai mwa laka rito humwe ya rata. Wosini dani ini ya ri ha. Rini che nambwe. ²¹ Wowani rini ga

diya rito o humwe ni ya ri ai hopwe. Wosini ya ri ha. Woro fini che nambwe. Wowani ri diya ti o hingambwa ya ai wo. ²² O hingambwa woni ele tapa'angi hatachi fisi analongo tinda ete o humwe numbwa wu hopwero. Wosini wunu tinda che nambwe ya wu ha. Jipe naha ki o humwe okwe ya ti ha. ²³ Woro apa'ichai ele haro hima wu ai saino gisi tawa apa o humwe namoi humwe? Mi hambwandau'u? Ele tapa'angi hatachi fisi tinda o tini hopwero to sa.”

²⁴ Wowani Jisas ete ya wunu sawe, “Kunu Gotri chengi ga Gotri kwambu ga ku hambwanda nambwe. O hinga keke mwanji walambe o ku bwanda. ²⁵ Kale haro himiyama hurahama wu ai saino gisi tawa apa ele humwe ni hopwendau sumbu, ele hura lindau sumbu wu humbuno. Wosini Gotri tau okulandau ensel hinga wu dano.

²⁶ “Kale haro hima ai saino sumbu tini Gotri chengi tiki sawendau ti, ku hambwa nambwe'le, kale me cheche foki hi saindawani Gotri to Moses ni sawero mwanji kati? Gotri Moses ni ete sawero, ‘Ani Epuraham Gotri, Aisak Gotri, Jepok Gotri.’ ²⁷ Ele hima himamwale tinga haro, Gotri wuhi mina. Ele hima himamwale tinga ete da ete da, Gotri wuhi. Mwanji kuhi ti ambwatinambwati mwanji hinga.”

Gotri lo mwanji funda ri kipe naha

Mt 22:34-40

²⁸ Wosiwani Gotri lo mwanji hambwandau hima fori ya ta. Ri tani ri mendiwani mwanji tiki au hinga ya wu anayenda. Wondani Jisas mwanji wasa kipe naha tumbwa ya wunu sawenda. O tini ri heisini Jisas ni ya ri ai sili, “Bwele Gotri

lo mwanji to ele Gotri lo mwanji ni dikini funda ri kipe naha?”²⁹ Wowani Jisas mwanji wasa ya rini sawe, “Gotri lo mwanji funda ri kipe naha ti ka hinga: ‘Kunu Isurel hima kupu le, ma ku mendi! Gotri Apukolaka nuhi rindombwa funda naha.’³⁰ Mi Apukolaka Gotri kekembwa ma woni mi sembe tinda ete, mi himamwale tinda ete, mi inaka tinda ete, mi kwambu tinda ete ma rini ha.’³¹ O lo mwanji gumwa ki tandau Gotri lo mwanji kipe naha ti ka hinga: ‘Minjenga mi okokonandau hinga ele biya hima keke o hingambwa ma wo.’ Lo mwanji ba fwele dopi lo mwanji fisi ni dikinda nambwe.”

³² Wowani ka Gotri lo mwanji hambwandau hima to Jisas ni ete ya ri sawe, “Ondiyakandiyandau hima, mwanji mihi kipe. Mwe naha tiki mi sawendau. Gotri rindombwa funda naha. Fori rini hinga da nambwe.³³ Nunu rini numbwa ma nu okokonani nui sembe tinda ete, nui hambwa tinda ete, nui kwambu tinda ete ma rini nu ha. Nunjenga nu okokonandau hinga ele biya hima ni o hingambwa ma nu okokona. Ei, kapi lo mwanji fisi ni nu sirinandau ti, omwe ra'aini tei tiki owesini tinda ete tuni Gotri ni handau sumbu ga Gotri ni angu'omwe handau sumbu fwelenga wunu ni dikindau.”

³⁴ Jisas o hinga rini mendisini ete ya ri hambwa, rindo kipe naha hambwasini mwanji wasa sawero. Ete wosini Jisas ya rini sawe, “Gotri kwambu ti o mini takaisini da.”

Wosiwani hima fwele Jisas ni mwanji fwelenga wu ai wu silikoni ya wu aki.

Jisas, Kurais mwanji tini wunu siliro

Mt 22:41-46; Lu 20:41-44

³⁵ Wosini Jisas ka Gotri aka laka ki dani ele himiyama hurahama ni mwanji ti ya ri sawenda, “Hinde wowani kale Gotri lo mwanji hambwandau hima leto Gotri chengi tiki sawero Kurais ka ni ete wu sawendau, ‘Kurais rini Defit anitafenita fori?’ ³⁶ Woro Gotri Himamwale kipe ti Defit ga dani hambwa ti rini hasiwani mwanji ti ri bwaro, ‘Apukolaka ri Apukolaka ahi ni ete sawe:

“Mini tapa mama ahi tokwe ma liti.

Mi linindawa ichai ele mi miho a toroni seke tako mihi tiki a rawarusiwa wu dano.’”

³⁷ Defit rinjenga Kurais ni, Apukolaka rihi, ri nandau. O hinga nawa Kurais ni ri anitafenita fo hinga apa hinde ri sawe kumbwa.” Ete wowani ele himiyama hurahama ri mwanji ni wu mendikoni ya wu eripe.

Gotri lo mwanji hambwandau hima lei sumbu

Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47

³⁸ Wosini Jisas wunu ondiyakandiyani ya ri sawe, “Kunu kale Gotri lo mwanji hambwandau hima leni ma ku hambwafwa'ainda. Wunu nika'ari hime laka tini so'oisini ichi'uchandau tini wu okokonandau. Wunu ele himiyama hurahama apweli tiki wunu wese'a kinani o tini wu okokonandau. ³⁹ Wondani lotu wondau aka tiki wu raruni hi chele hima leto litindau tei wuhi ki wu litindau. Wondani wu ini a laka owesindau tei tiki michi kipe ki wu litindau. ⁴⁰ Wondani wu ini ele himanguto ni wu gambosini aka wuhi lenga usalikamba wuhi lenga wuhi wu nandau. Wondani wu gamboni Gotri ni huwe laka ete wu uchahambwandau. Kale wui sumbu keke, Gotri

mwanji bwano ka gisi jipe naha tawa apa nomo laka foti wu ra sindau.”

Himanguto foti Gotri ni mwa'ambwe haro

Lu 21:1-4

⁴¹ Wosini Jisas Gotri aka laka ki ya rawaindau hungwe takai naha ki ya lininda. Wondani ri heiwani ele himiyama hurahama ya naro ti hungwe tiki ya wu rawainda. Wondawani ya miyafodau hima ele to miyafo naha ya wu rawainda.

⁴² Ete wondawani ya nambwe himanguto foti tani ya naro pumbwa fisi ya ti rawai. ⁴³ Wowani Jisas ele ri himache ni uchawani rini tambwa wu tawani ya wunu ri sawe, “Mwe naha ki kunu a sawendau. Do himanguto ya tihi ti rawairo ti, o hungwe ki ya ete rawaindaro himako ni ti dikiro. ⁴⁴ Dele hima hinga wunu tinda ete ya chele. Wondani wui ya fwele hungwe we tiki rawairo. Woroti tini ya heifundau naha. Wofunu ahirahi rani ti akoro ya jipe naha tinda ete ti ra'aini o rawaisinda.”

13

Jisas ete sawero, Gotri aka laka wu lendono

Mt 24:1-2; Lu 21:5-6

¹ Wosini Jisas o Gotri aka laka andosini ya ri i. Ri indawani ri himache fori ya rini sawe, “Ondiyakandiyandau hima, dele Gotri aka kiro humokuto omwesika laka, aka kipe naha le ma hei!” ² Wowani Jisas mwanji wasa ka hinga ya rini sawe, “Kale aka laka mi heindau'u? Humokuto fo wu andosiwa kiheiye hinde apa da

kumbwa. Mina. Apa funda ete wu lendoni wu humbwewa raino.”

Jisas nomo miyafu sukwanu tini sawero

Mt 24:3-14; Lu 21:7-19

³ Wosini dani ini Jisas ka Olif kimba laka ki litisini kachi ma'aineheiwani Gotri aka laka ti ya eninda. Wondawani ri himache opuri'opuri, Pita, Jemis, Jon, Anduru wundombwa tani ya rini wu sili, ⁴ “Mini ma nunu sawe, hinde gisi tambwa mi sawero sumbu sukwanu? Bwele sumbu hinga to metengei naha sukwawa apa nu hambwano, kale sumbu to takaihiro, o ya sukwakonda?”

⁵ Wowani Jisas mwanji wasa ya wunu ai sawe, “Kunu ma ku hambwafwa'ai, foki hima fori apa o kunu gambokonda. ⁶ Hima miyafu tani apa hi ahi tini gamboni ka hinga o wu sawekonda, ‘Ani andombwa dori to.’ Wosini apa ele himiyama hurahama ni o ya wu gambondakonda.

⁷ “Wosini dani ini ichai au anayendau ata tinga au anayeno mwanji suwa tinga ku mendiwa nawa apa apapana kei. O au ta kinawa ya sa ta. Woroti gisi jipe humbuno ti wayambwa. ⁸ Ko fokipe hima le saini ko fokipe hima lenga au ti wu anayeno. Ko fweleni aulindau king apukolaka ri himache le saini king apukolaka fori ri himache lenga au ti wu anayeno. Mapwa fweleki minawe ti dindawa mapwa fweleki kapwa iche miyafu wunu hano. Kale gisi hinga ki mendino amwaka ti himiyama to che ra kinani metengei naha gwai amwaka mendindau hinga.

⁹ “Kunjenga ma ku hambwafwa'aindari ku da. Apa kunu kotimwo kinani ele wui hi'ucha

hima le tambwa o kunu ra'aikonda. Wosini lotu wondau aka tiki kunu rakwaisini o kunu tanambwasikonda. Wosini apa kunu ra'aini hi'u cha hima laka le, ele ko aulindau king apuko-laka le, wui mwakambe tiki ani keke o kunu esikonda. Wowa mwanji kipe ahi tini o wunu ku sawekonda. ¹⁰ Ele mapwa kipe hima hinga mwanji kipe ahi tini metengei sa wu mendi. Wosiwambwa gisi jipe o takonda. ¹¹ Kupu tiki kunu injisini kunu kotimwo ki kunu ra ra ino gisi tawa, mwanji hinde hinga ku bwano keke ku aki kei. Mina. Ele ku bwano mwanji hinga tinda ete Gotri to o kunu hakonda. Wosiwa o gisi kumbwa o mwanji ma ku bwa. O mwanji kunjenga ku bwa hinga. Mina. Gotri Himamwale kipe to kunu ondiyandawa ku bwandano. ¹² Wondano gisi ki hiparakambwe fori ri hiparakambwe foni omwemendini au himako i tapa tenge tiki hawa rini wu yewa ri hano. Wondawa yapai hima wui che leni o hingambwa wu wosindano. Wondawa ele che nuwai yapai ni enge ti akoni gumwa wu sisini wu ini au himako ni wu sawewa tani wunu yewa wu hano. ¹³ Ete wondawa hi ahi ti kunu ga dau o keke apa ele hima tinda sembe amwaka ti o kunu akonda. E, hima fori ani keke kwambu naha ete ri dani ka gisi jipe naha humbuno ki ri ambwewa ori hima apa Gotri ai rini ra'aino.

Kapwa sumbu naha fo o sukwakonda

Mt 24:15-28; Lu 21:20-24

¹⁴ “Ichai ku heiwa sarahumwarandau kapwa hima naha o sukwakonda. Ri sukwasini rindo ri hi na nambwe michi tiki ete ri etikonda.” Do chengi ni hambwandau hima, kipe naha ma ku

hambwa. Wosiwa ka gisi Jutiya pe himiyama hurahama le sa wu akini kimba tokwe sa wu i. ¹⁵ Hima fori aka heiye tokwe dawa apa usalikamba toro ki raini aka we tokwe raru kei. Sa akini i, kimba tokwe. ¹⁶ Hima fori tau tiki dano ti apa ri ai jamekoni tani nika'ari rihi ti ruko kei. ¹⁷ Ka gisi hinga tawa ani hambwawani fiya kapwa naha, kale sembe ga dau humwe le, che leni muku handau humwe le keke. ¹⁸ O keke kunu Gotri ni ma ku uchahambwanda, o sumbu mwa miyafo yen i tikiningo naha ano gisi tiki sukvano keke. ¹⁹ Hinde wowani, kale gisi ki apa nomo miyafo naha wu rano. Imbihumbwa Gotri mwa'ambwe metengei naha ri wosiro ambwe naha ki ete ta tani apa okwe o sumbu hinga sukwa nambwe. Iche'apaki okwe ka nomo hinga hinde sukwa kumbwa. ²⁰ Apukolaka ele gisi faiche nunu keke owe nambwe napo, apa ele himiyama hurahama tinda ete ya wunu humbu. Woro ele hima Gotri to rihi naro keke ele gisi faiche ya ri owekonda.

²¹ “Wondawa ka gisi ki hima fori tani ete kunu sawewa, ‘Ma hei, Kurais aha'a ki dau,’ e, fori ete sawewa, ‘O biya ki o da,’ wowa apa rini ni kui sembe mwe naha ku ha kei. ²² Hinde wowani, apa hima fwele tani gamboni o ete kunu sawekonda, ‘Ani Kurais,’ e, ‘Ani Gotri mwanji bwarakarandau hima fo.’ Wosini apa kwambu naha wosindau sumbu le, tau ba fo ba fwele o kunu mekundakonda, wui okokona ti, ele hima Gotri to rihi naro leni gamboni wunu ra'ai kinani. ²³ O hinga keke ma ku hambwafwa'ainda. Ele sukvano sumbu hinga tinda ete apa naha kumbwa kunu

a sawehiro.

Ichai Kurais ai tano

Mt 24:29-31; Lu 21:25-28

²⁴ “Ka nomo laka rano gisi ele humbusi-wambwa nika hunduno gisi o sukwakonda. O hinga wokowa nikahako ti apa oku hinga. ²⁵ Wowa isangi le gwani o nama'i namatan-dakonda. Wondawa kale niri pe mwa'ambwe kwambu naha le ra'ichi'uchandano. ²⁶ Wondawa ka gisi ki wu heiwa dori Hima ri Che niri wamwa tenge ki ri litisini tandawa kwambu omwesika tinga okundau hi omwesika tinga apa rini ga dano. ²⁷ Wosini ka gisi ki Gotri tau okulandau ensel leni ri humbwewa wu ini ele rihi naro niri ambwe nuwe ambwe ki dau himiyama hura hama leni wu ratani o wu waukonda.

Me fo, hi ti, fik, mwanji yepe

Mt 24:32-35; Lu 21:29-33

²⁸ “Me fo, hi ti, fik, o mwanji yepe ma ku hambwa. Burunandaro fik ki tongo ako ti ai sukwawa o gisi ki kunu ma ku hambwa, nika tumbwa yeno gisi takaihiro. ²⁹ Woro o hingambwa, ichai ku bwe hei. Kale sumbu hinga sukwawa ku bwe hambwa, ri ai ri tani lengenumbo tiki takaihiro. ³⁰ Mwe naha tiki kunu a sawendau. Kale sumbu hinga tinda sukwawambwa do nuwe pe mwa'ambwe hinga tinda humbuno. ³¹ Do niri ga do nuwe ga humbuno. Woro ai mwanji tito hinde humbu kumbwa.

Hima fori gisi ga amwa ga hambwanda nambwe

Mt 24:36-44; Lu 17:26-30, 34-36

³² “Hima fori ka gisi ga ka amwa ga hambwanda nambwe. Gotri tau okulandau hewen pe ensel le okwe hikisandau. Dori Che okwe hikisandau. Yapai rindombwa hambwandau.

³³ “Kunu hambwafwa'ai. Hinde wowani, ka gisi tano ti kunu ku hikisanda. ³⁴ O sumbu, hima foto ri aka andosini mapwa fo tokwe indau hinga. Ri ikoni ele ri tau randau himache leni saweni tau ti hinawana wunu ha'i hatasiwa mwa'ambwe aulini wu da ki. Wondani hima forini lengenumbo naha tiki ri esisiwa, kipe naha ete ri aulini da ki. ³⁵ O hinga keke kipe naha ma ku aulinda. Kunu ku hikisandau, aka chele yapai ai tano gisi ti. Kunu ku hambwanda nambwe, hunduya ki ri tano'o, nili kowe ki ri tano'o, apwetoko gino amwa tiki ri tano'o, nurumbumbwa ete ri tano ti. ³⁶ Apa metengei ete ri ai tani ri heiwa ete ku tukuyanda hinga. ³⁷ Do mwanji kunu ni ani handau ti, ele himiyama hurahama keke tinda ete ani handau. Ma ku hambwafwa'ainda.”

14

Kale mekupu hima laka le Jisas ni wu ye ki mwanji funda wu bwani wu mendi

Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Jo 11:45-53

¹ Pasofa gisi laka ga bereti hehenandau wo, yis, owe nambwe gisi laka ga opi gisi laka, gisi fisi ini sukwakondawani ele puris hima laka lenga Gotri lo mwanji hambwandau hima ele ga ya wu anambwanda, “Hinde hinga apa nu wosini

Jisas ni nu gamboni nu toro'injisini nu yewa ri hano?" ² Wondani ya wu sawe, "Ka gisi laka ki o hinga apa nu wo hinga. Apa kale bai himiyama hurahama rini keke wu wokoni au ti wu saino."

Weli kuwa kipe naha fo, hi ti narutu, humwe fo o tini Jisas mwa tenge tiki dawehenaro

Mt 26:6-13; Jo 12:1-8

³ Wosini Jisas saini Betani ko tokwe ri ini sechi okwe aro hima Saimon aka we tiki ya ri raru. Ri raruni tei tiki ri linindawani humwe fo ya ta. O humwe to humokuto fo, hi ti, alapasta, o tiki wosiro botoli we tiki dau kuwa kipe naha tandau ya miyafu naha ki randau weli, hi ti, narutu, o tini ra ra ya ti ta. Wosini o botoli ti yendungwasini kuwa kipe weli naha oti Jisas mwa tiki ya ti owehena. ⁴ Wondawani hima fwele daro ti, tini ni sembe amwaka ya tini wu a. Wokoni wunjenga ka hinga ya wu anambwa anambwa, "Bwele keke ka kuwa kipe weli naha nimba ti timbendau?" ⁵ E, ka mwa'ambwe ni ya wungwa nu ji ki nu humbwe'ipo, apa hima fori asama fundu ya tau rani torondau ya hinga ya nu torou. Wosini napo kale ya nambwe hima leni nu hau." O hinga wu anambwakoni o humwe ni kwambu tiki ya wu sawe. ⁶ Ete wowani Jisas ya ri sawe, "Ma tini ku ando. Hinde wowani nomo tini ku handau? Tini sumbu kipe naha tini ti ani wosiro. ⁷ Nili tapwa ambwe bwarichape hima le kunu ga dau ti, ele gisi hinga ete wunu ku okula kinawa ma wunu ku okula. Woro ando apa kunu ga hinde ete a da kumbwa. ⁸ O humwe ti wosi ki ti hambwandaro sumbu ti, ti woshiro. O kuwa kipe weli naha tape ahi tiki ti hindiro ti, matimat tiki a rai kinani ti

ani otokunaro. ⁹ Mwe naha ki kunu a sawendau. Doha'a nuwe ki ele mapwa hinga tinda ete Gotri mwanji kipe wu bwano gisi tawa do humwe ani wosiro sumbu okwe ete wu bwandani tini ni hinde wu hikisa kumbwa.”

Jisas ni wu ye kinani Jutas ini mekupu hima laka lenga mwanji funda wu bwani wu mendiro

Mt 26:14-16; Lu 22:3-6

¹⁰ Wosiwani gisi fo, ele tapa'angi tapa'angi hatachi fisi himache fori, Jutas Isukariyot, to ele puris hima laka le tambwa Jisas ni wui tapa tenge tiki ha kinani ya ri i. ¹¹ Wowani o tini wu mendikoni wu eripe'aripeni ya ti rini ha kinani mwanji funda wu bwani ya wu mendi. Wosiwani Jutas Jisas ni wui tapa tenge tiki ri ha kinani numbo ri wakindani ya ri wohambwakahambwanda.

Jisas ri himache lenga gisi laka, Pasofa, keke ahirahi wu aro

Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Jo 13:21-30

¹² Wosiwani bereti hehenandau wo, yis, owe nambwe gisi laka ya sukwa. Ka gisi ki Juta hima kupu le sipisip wu yeni gisi laka, Pasofa, keke ahirahi wu otokunandau. Wowani ele ri himache Jisas ni mwanji ya wu sawe, “Hinde mi hambwandau? Nu ini gisi laka, Pasofa, keke ahirahi soki nu otokunandawa mi tani mi ano?” ¹³ Wowani Jisas ri himache fisi humbwewani fi ikowani ya fini sawe, “Ki ini ko laka tiki ki raruni ki heiwa numbo tiki hima fori hungwe laka ti uku tinga kichani indawa, rini ni ma ki sirinani ki i. ¹⁴ Wosini aka fotiki ri raruwa, yapai chele aka ni ka hinga ma ki sawe, ‘Ondiyakandiyandau

hima sihi ete sawero, “Ai himache lenga gisi laka, Pasofa, keke ahirahi ani ano aka tipa so?”

¹⁵ Wowo heiye tokwe dau aka tipa laka tini o kini mekusikonda. Litino tei ti ahirahi oweno tei ti o otokunasinda. Kini o aka we ki nunu keke ahirahi ma ki otokunanda.” ¹⁶ Ete wowani opi himache fisi rihi ya fi i. Fi ini ko laka ki fi raruni Jisas o fini sawesiro hinga ya fi wosi. Wosini gisi laka, Pasofa, keke ahirahi ti ya fi otokunanda.

¹⁷ Wosiwani nika raini hunduya iwanimbwa Jisas ele himache rihi tapa'angi tapa'angi hatachi fisi ga ya wu ta. ¹⁸ Wu tani tei tenge tiki wu linindani ahirahi ya wu anda. Wondani Jisas ya sawe, “Mwe naha ki kunu a sawendau, kui nindo tiki dau hima forito apa ani ni omwemendindau hima lei tapa tenge tiki ri ani hakonda. Hima mwe ri ani ga do anda.” ¹⁹ Wowani ele himache rihi sembe nomo ti ya wunu a. Ete wowani funda funda ya rini wu sili, “Ando'o? Ani mina.” ²⁰ Ete wowani Jisas ya wunu sawe, “Tapa'angi tapa'angi hatachi fisi kui nindo tiki o lininda. Ri tapa ti disi we tiki funda do si rawainda. ²¹ Ei mwe naha, dori Hima ri Che o hakonda, Gotri chengi rini sawero hingambwa. Woro o hima hinga fiya kapwa naha, dori Hima ri Che ni omwemendindau hima lei tapa tenge tiki ri hano ti. O keke Gotri amwaka miyafu rini hakondau. Kari hima hinga ri nuwai hinde wowani rini raro?”

Jisas ri himache leni Jisas a haro

Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25

²² Ahirahi ete wu andani Jisas bereti fo rukoni Gotri ni ri wese'asini ri lepikani ya wunu ha.

Wosini ya ri sawe, “Ma ku toro. Oti ai hima tape.” ²³ Wosini waini kapu ti ri rukosini Gotri ni ri wese'asini wunu hawani ya wu a. ²⁴ Ete wosini ya wunu sawe, “Aha'a hima fi ahi, ele hima keke wungwa a ji ki a dawehenakonda. Fi ahi a dawehenakondau ti, Gotri hima ga funda bwani mendiro mwanji ti mwe naha sukwa kinani. ²⁵ Mwanji mwe naha ki kunu a sawendau. Do waini uku apa ani ai a hinga. Waya Gotri kwambu ele mwa'ambwe ni funda ete aulindano hewen ko kumbwa waini uku anandi ani ano.”

²⁶ Ete wosini Gotri ni wu wese'ani hukwa wu rasini, Olif kimba tokwe ya wu i.

*Jisas ete sawero Pita gumwa o rini sikonda.
Mt 26:31-35; Lu 22:31-34; Jo 13:36-38*

²⁷ Wosini Jisas ete ya wunu sawe, “Kunu sembe ku ani haro himako tinda ete ku hichakono. Gotri ri chengi tiki ete sawe: ‘Sipisip aulindau hima ni a yewa ri sipisip le tinda akini ino.’ ²⁸ Wosini ani ai saisini a mwaseni Galili mapwa ki ani ino.” ²⁹ Wowani Pita ete ya rini sawe, “E, sembe haro hima le wunu tinda ete wu hichakowa, ani apa hinde a hichako kumbwa.” ³⁰ Ete wowani Jisas ya rini sawe, “Mwe naha ki mini a sawendau. Apa niliki apwetoko ti numbo fisi gi nambwe ete dawa hi ahi ti o mi yanikonda.” ³¹ Wowani Pita kwambu tiki ya ri ai sawe, “Mini ga ani ga funda sini ye kinani wu hambwano gisi sukwawa, o gisi okwe hi mihi ti apa hinde a yani kumbwa.” Ete wowani ele ri himache okwe tinda o mwanji hingambwa ya wu bwa.

Jisas Gerisemani michi ki Gotri ni uchahambwaro

Mt 26:36-46; Lu 22:39-46

³² Ete wosini michi fotiki ya wu i, o michi mwe, hi ti, Gerisemani. Wosini Jisas ele ri himache ni ya ri sawe, “Kunu aha'a ki ma ku linindawa ani o biya ki Gotri ni ani uchahambwa.” ³³ Ete wosini Pita, Jemis, Jon wunu ni rani funda ya wu i. Wu indani sembe rihi ki nomo naha ri mendikoni ri hambwawani kapwa naha ti ya i. ³⁴ Wowani ya wunu ri sawe, “Sembe ahi ti nomo naha. Apa ani ha sindau. Kunu aha'a ki ma ku dasini ku hambwafwa'ainda.” ³⁵ Wosini biya hinga ri ini, nuwe tiki ri raisini Gotri ni ya ri uchahambwa, Gotri rini okulawa ka sembe nomo miyafu ri mendindau amwa ti ini humbuno keke. ³⁶ Wosini ka hinga ya ri sawe, “Yapai, mindombwa ele sumbu hinga tinda mi wosindau. Ai okokona ti do amwaka ai sembe we ki a mendindau ti ma rumbwe. Woro ando ai inaka ti mina, mini mi inaka tumbwa ma sirina.”

³⁷ Wosini Jisas ya ri ai i. Ri ini ri heiواني ri himache le tukuyahiro. Wowani Pita ni ya ri sawe, “Saimon, mini gisi faiche hinga mi dani mi hambwafwa'ainda hinga'a? ³⁸ Kunu ku hambwafwa'aindani Gotri ni ma ku uchahambwanda, apa kunu simiyaneheino Saiten to tano keke. Mwe naha, inaka ti au saindawani talihapa tito yakinanda nambwe.”

³⁹ Wosini ri ai ini metengei naha Gotri ni ri uchahambwaro hingambwa gumwa ki Gotri ni ya ri ai uchahambwa. ⁴⁰ Ete wosini ri ai tani ri heiواني ele ri himache ya wu ai tukuyanda. Hinde wowani, miya wuhi ti nomo naha. O keke

Jisas ni saweno mwanji ti ya wu hikisa. ⁴¹ Wosini numbo namili ri ai isini ri ai tani ri heini ya wunu ri sawe, “Kunu ete ku himatindani ku tukuyandau'u? Yakito. Gisi mwe naha ti takaihiro. Apa dori Hima ri Che ra'aini kapwa sumbu wondau hima lei tapa tenge tiki o hakonda. ⁴² Ma ku sai. Wowa ya nu i. Ani ra'aini ele hima i tapa tenge tiki ani hano hima ri apa tahiro.”

Jutas Jisas ni rani au himako lei tapa tenge tiki haro

Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12

⁴³ Jisas o mwanji ni ete ri bwandawani, Jutas, Jisas himache fori, metengei ete ya ri ta. Hima miyafu okwe gipi lenga kumbo lenga wu toroni rini ga ya wu ta. Kale puris hima laka le, Gotri lo mwanji hambwandau hima le, ko aulindau mekupu hima laka le wunu rumbwewani ya wu ta. ⁴⁴ Jisas ra'aini ele hima i tapa tenge tiki hano hima kari hambwa fo wunu hani ka hinga sawesiro, “A tumwatamwa'ano hima mwe ri Jisas. Wowa ma rini ku toronambusini kipe ku hambwafwa'aini ma rini ku ra'ai.”

⁴⁵ Ete wowani Jutas metengei Jisas tambwa ri raruni ya ri sawe, “Ondiyakandiyandau hima.” Wokoni ya rini tumwatamwa'a. ⁴⁶ Ete wokowani ele wui tapa tinda ete Jisas ni ya wu toronambu.

⁴⁷ Wowani wui nindo tiki takai naha enindau hima fori gipi rihi ri longoni puris hima lei apukolaka, ri tau ra himache forini ri yekoni wasamba ti ri yekutowani ya sika. ⁴⁸ Ete wowani Jisas ya wunu sawe, “Gipi lenga kumbo lenga ku nangini ku ani toronambu kinani ku taro'o? Hima yeni

hili yandau hima fo hinga ku ani hambwandau'u? ⁴⁹ Gisi gisi Gotri aka laka ki a raruni ete kunu ani ondiyakandiyandaro. Wondawani ku ani toronambu nambwe. Woro Gotri chengi ki kaisiro sumbu apa amwei naha sukwakonda.” ⁵⁰ Wowani ele ri himache rini andosini akini ya wu i.

Hima wapa fori akini iro

⁵¹ Wondawani hima wapa fori nika'ari wamwa tumbwa injisini Jisas ni sirinani ya tanda. Ete wowani ya rini wu toronehei. ⁵² O hinga wu wosiwani o nika'ari wamwa laka ri andosini nimba nimba akini ya ri i.

Kanisol hima laka lei mu tiki Jisas ni kotimworo
Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Jo 18:13-14, 19-

24

⁵³ Wosini Jisas ni rani puris hima lei apukolaka ri tambwa ya wu ra'ai. Wu ra'aisiwani puris hima laka le, ko aulindau mekupu hima laka le, Gotri lo mwanji hambwandau hima le wu tani ya wu wau. ⁵⁴ Ete wondawani Pita Jisas ni gumwa tokwe sirina sirina ri i ini puris hima lei apukolaka ri aka lengenumbo ti ri rarusini ele apungwandai kicha himako lenga ri linindani wunu ga hi ti ya ri waru'unda.

⁵⁵ Wondawani kale puris hima laka lenga kanisol hima laka lenga wundo Jisas ni yeni sino numbo tini waki kinani hima fweleni uchani ya wu sawe, “Ma ku tani ri wosiro sumbu ti ku bwawa nu mendi.” Wowani wu tani wu bwa bwani, mina. Rini yeni sino numbo foti wu wakifuro. ⁵⁶ Hinde wowani, mwanji wuhi

ti funda i nambwe, o nimba rini wu ye kinani mwanji ti gamboni wu bwandaro. ⁵⁷ Wondawani hima fwele etisini Jisas ni amwaka ha kinani gamboni ka hinga ya wu bwanda, ⁵⁸ “Nunjenga nu mendiwani ete ri sawero, ‘Hima tapa ki kiro Gotri aka laka doti a lendosini gisi namili iwa hima to kinda nambwe Gotri aka foti ani ai a rasaino.’” ⁵⁹ Woro o wui mwanji okwe funda i nambwe.

⁶⁰ Wowani puris hima lei apukolaka ori to etisini hima i nindo tiki ini Jisas ni ya ri sawe, “Mini mwanji fori mi bwa hinga'a? Dele hima to nomo mini hano mwanji wu bwandau ti, mi hambwandau'u?” ⁶¹ Ete wowani Jisas mwanji fo rini sawe nambwe. Takisopo dimisini ya ri da.

Wowani o puris hima lei apukolaka to ete ya rini sili, “Mini Kurais, Gotri funda kipe naha, ri Che'e, mina?” ⁶² Wowani Jisas ya sawe, “Ani andombwa. Dori Hima ri Che kwambu naha dau Gotri tapa mama tokwe ri litisini dani ini niri wamwa tenge ki ri ai tano, o sumbu tini apa o ku heikonda.” ⁶³ Wowani o hima laka to Jisas rini Gotri hinga ri naro tini ri hambwafuni o ri so'oisindau nika'ari rihi lefehesini ya ri sawe, “Nunu apa hima fweleni nu ai uchawa wu tani ri sumbu fwele wu sawe hinga, mina. Yakito. ⁶⁴ Kunu ku mendihiro, rini Gotri ni saweholiyaro ti. Hinde ku hambwandau?” Ete wowani wunu tinda ete mwanji funda wu bwani wu mendisini ya wu sawe, “O ri kapwa sumbu keke ya sa ri ha.”

⁶⁵ Ete wosiwani hima fwele sungwa ti rini yisindani, nika'ari ti miyaningisopo rihi ki wu ichakisini tapa wu lemunjini wu ye ye ya wu

sawe, “Ma sawe to! Namoto mini yendau?” Wosiwani ele apungwandai kicha himako rini ra ra isini ya rini yetape.

Pita Jisas hi ni yaniro

Mt 26:69-75; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Ete wondawani Pita ini injisiro aka laka o ki kwai ya ri da. Ri dawani puris hima lei apukolaka ri tau ra humwe foti ya ti ta. ⁶⁷ Ti tani Pita ni ti heiwani hi ti ya ri waru'unda. Wowani o humwe rini misisini ya ti sawe, “Mini okwe Nasaret ko pe hima Jisas ga mi daro.” ⁶⁸ Wowani Pita minambwe laka tumbwa ri nani ya ri sawe, “O mwanji hinga ti ani a hikisandau.” Ete wosini o aka laka michi fo tokwe ya ri i. Ri indawani apwetoko ti numbo funda ri ya ete gi. ⁶⁹ Wowani o tau ra humwe ai tani ai rini ti heini bakitai enindau hima ele ni ya wunu ti sawe, “Dori hima, rini Jisas hima kupu fo.” ⁷⁰ Wowani Pita minambwe laka tumbwa ri ai nani ya ri sawe, “Mina, ani a hikisandau.”

Da hinga woni enindau hima ele to Pita ni ya ai wu sawe, “Mwe naha, mini Jisas hima kupu fo. Mi mwanji gale nu mendiwani mini Galili pe hima hinga.” ⁷¹ Wowani Pita mwanji kwambu tiki ya wunu sawe, “Funda mwe naha ki kunu a sawendau. Hinde nimba kunu a gambo kumbwa. Gotri ani heindau. Ku sawendau ori hima hi ti a hikisandau.” ⁷² O hinga ri sawekowani metengei ete apwetoko ti numbo fisi ya gi. Ete wokowani Pita Jisas rini sawero mwanji o tini ya ri ai hambwa. Mwase Jisas ete rini sawero, “Apa'ichai

ai hi ti numbo namili mi yanisiwambwa apwe-toko ti numbo fisi o gikonda.” Wosini Pita o tini ri ai hambwakoni sembe rihi ti kapwa naha iwani ya ri ichaka.

15

Jisas ni Pailat tambwa wu ra'airo

Mt 27:1-2, 11-14; Lu 23:1-5; Jo 18:28-38

¹ Wosiwani nurumbumbwa naha ele puris hima laka le, ko aulindau mekupu hima laka lenga Gotri lo mwanji hambwandau hima lenga Jutiya pe kanisol hima laka lenga funda wu wausini mwanji fo funda wu bwani ya wu mendi. Wosini Jisas ni seni kupu tiki wu injisini ra'aini Pailat ni ya wu ha. ² Wosiwani Pailat ya rini sili, “Mini Juta hima kupu lei king apukolaka'a?” Wowani Jisas ya sawe, “O mi bwanda to.” ³ Ete wowani ele puris hima laka le mwanji miyafu ki au hinga ya rini wu yenda. ⁴ Ete wondawani Pailat ya rini ai sawe, “Ma mendi, kale wui mwanji au hinga mini yendau ti, mini ga mwanji wasa mi ai sawe hinga'a?” ⁵ O hinga ri bwawani Jisas mwanji wasache fori ri bwa nambwe. Wowani Pailat inaka walefo ya ri hambwanda.

Pailat Jisas ni me yapweke tiki ye kinani sawero

Mt 27:15-26; Lu 23:13-25; Jo 18:39-19:16

⁶ Ka Pasofa gisi laka ki Juta hima kupu leto Pailat ni uchani ka hinga wu sawendau, “Nu okokonandau kalapus hima fori ma andowa sirani sa inda.” Wowani Pailat rini andowani sirani ya ri iu. ⁷ Woro ka gisi ki kalapus tiki daro hima

fo, ri hi ti Barapas. Rindo hima fwelenga au wu saini gapiman hima fweleni wu yeni dinga ti wu wosiro. O sumbu keke wunu ga kalapus funda ri raruro. ⁸ Wosiwani ele himiyama hurahama wu tani Pailat ni uchani ya wu sawe, “Asama asama mi wosindau hinga o hingambwa kalapus hima fori apa ma hara'aiwa sa sira.” ⁹ Wowani Pailat mwanji wasa ya wunu sawe, “Kui sembe ti hinde na hinga, ka Juta hima kupu lei king apukolaka ani andowa kunu tambwa i kinani'i?” ¹⁰ Hinde wowani, rini ri hambwandaro, kale puris hima laka leto Jisas ni sembe amwaka wu ani rini kotimwo ki wu ra'airo. ¹¹ Wondawani puris hima laka leto ele himiyama hurahama leni sembe ya wu rasainda, wowa Pailat ni uchani wu sawewa Jisas mina, Barapas ni ri andowa ta kinani. ¹² Ete wondawani Pailat ya ai wunu sawe, “Dori hima, Juta hima kupu lei king apukolaka, o hi ki ku uchandau hima ni hinde hinga apa rini a wosino?” ¹³ Wowani wu ai uchani ya wu sawe, “Me yapweke tiki ma rini ye!” ¹⁴ Wowani Pailat ya wunu sawe, “Hinde wowani? Bwele kapwa sumbu tini ri woro keke?” O mwanji hinga ri bwakowani gamwe tinga uchani ya wu ai sawe, “Me yapweke tiki ma rini ye!” ¹⁵ Ete wowani Pailat himiyama hurahama ele ni wui okokona ni ri sawesini Barapas ni ri andowani wunu tambwa ya ri i. Ri indawani Pailat sawewani Jisas ni ra'aini tanambwasiwani au anaye hima lei tapa tenge tiki ya rini ha, me yapweke tiki rini ye kinani.

*Au anaye hima le Jisas ni saweningitengiro
Mt 27:27-31; Jo 19:2-3*

¹⁶ Wowani ele au anaye hima Jisas ni gapiman aka laka lengu tokwe wu ra'aisini ele biya wui au anaye hima kupu fweleni wu uchawani ya wu ta. ¹⁷ Wosini Jisas ni nika'ari naro foti ya rini wu so'oisi. Wosini kupulame foti wu ratani jangwe hinga wu balisini mwa rihi tiki king apukolaka hinga ya rini wu letisi. ¹⁸ Wosini tapa wuhi ti wu rasaisini ya wu sawe, "Se'e! Juta hima kupu lei king apukolaka!" ¹⁹ Ete wosini suwa kumbo hinga tiki wu torosini mwa rihi tiki ya rini wu dininda. O hinga wosini sungwa rini yisindani ri mu tiki wu ombungwesini mwa ti rini ni ya wu rakai rasukwanda. ²⁰ O hinga rini wu saweningitengisini, o nika'ari naro wu dangosini ri nika'ari ni ai rini wu owesini me yapweke tiki rini ye kinani ya rini wu ra'ai.

*Jisas ni me yapweke tiki yero
Mt 27:32-44; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27*

²¹ Wondawani hima fori, hi ti Saimon, rini Sairini pe hima, Alekisanda hima pi Rufus yapai, rindo ka ko laka tokwe raru ki tandawani Jisas i me yapweke ti ri kicha kinani ya rini wu ekichasi.

²² O hinga wosini Jisas ni wu ra ra michi fotiki ya wu i. O michi hi ti, Golikota, mwanji mu mwe ti ka hinga: Hima Mwa Hapa. ²³ Wosini uku fo hi ti, waini, o ki uku kwe fo gutoro o tini Jisas ni ya wu ha, ri mendino amwaka okula kinani. Ete wowani Jisas a nambwe. ²⁴ Ete wosini me yapweke tiki ya rini wu ye. Kini wu yesini ri

nika'ari ni hisiwasi funda funda wu ra'ai kinani minga wu heisini ele nika'ari ni ya wu humwasi.

²⁵ Nika sukwani 9 kilok hinga iwani, me yapweke tiki rini wu yero. ²⁶ Wosini me tako fotiki Jisas ni wu kotimwondaro mwanji kairo tini me yapweke tiki kau wu yesiwani o da. Kairo mwanji ti ka hinga: Juta hima kupu lei king apukolaka. ²⁷ Wosini au woni hili yandaro hima fopi fisi okwe Jisas ga funda ya wu ye. Fori ri tapa mama tokwe wu yesini, fori ri tapa usanji tokwe ya wu ye. ²⁸ [Ele sumbu hinga sukwaro ti, Gotri chengi tiki kaisiro ka mwanji, “Rini ni kapwa hima leni hambwandau hinga wu hambwaro,” woro o mwanji hinga amwei naha sukwaro.]

²⁹ Wosiwani ele hima numbo ki wu ichi'uchandani mwa wuhi wu ra'ichi'uchandani ya rini saweholiyanda, “Sa! Ka Gotri aka laka lendosini gisi namili iwa ai rasaino hima ri mindo'o? ³⁰ Apa minjenga ma okulani, me yapweke tiki ma sikawa nu hei to!” ³¹ Wondawani kale puris hima laka le, Gotri lo mwanji hambwandau hima le wunu okwe ka hinga ya rini wu saweningitenginda, “Ori hima hima leni ri okulandaro. Woro rinjenga apa hinde ri okula kumbwa. ³² Kurais, Isurel pe king apukolaka, ma sikawa nu heini pwe, sembe ti nu bwe ha.” Ete wondawani hima fisi Jisas ga me yapweke ki yero hima pi okwe Jisas ni ya fi saweholiyanda.

Jisas haro

Mt 27:45-56; Lu 23:44-49; Jo 19:28-30

³³ Wosiwani nika gondi, 12 kilok hinga, iwani hundu tani ele nuwe hinga tinda yohosini ete da dawani nika raini 3 kilok ya i. ³⁴ Wowani o gisi kumbwa Jisas hapa tinga uchani ri mwanji tiki ya ri sawe, “Eloi, Eloi, lamasapakutani?” O mwanji mu mwe ka hinga, “Ai Yapai Gotri! Ai Yapai Gotri! Hinde wowani mi ani andoro?” ³⁵ Ete wowani takai naha enindaro hima fwele o mwanji wu mendini ya wu sawe, “Ma mendi, kari Ilaicha ni uchandau.” ³⁶ Wowani hima fori namani ini uku raundau sopu chele mwa'ambwe foti uku fo hi ti, waini, awani fu naha, o ki rawaisini rasukwani suwa kumbo tiki opakaisini Jisas a kinani ya rini ha. Wosini ya ri sawe, “Waya, nu nikisifuni pwe, apa Ilaicha rini numwani rasikano'o, mina?” ³⁷ Ete wowani Jisas au laka ri gikoni ya ri ha.

³⁸ Wowani o gisi naha ki Gotri aka laka we ki dau nika'ari laka foti alase naha ki lefeheni tokwe tokwe ya i. ³⁹ Jisas ri hawani au anaye hima lei apukolaka Jisas mu tiki enindaro ti, ri haro sumbu ri heisini ya ri sawe, “Mwe naha, dori hima Gotri Che.”

⁴⁰ Wondawani humwe fwele apahime hinga wu enindani ele sumbu ni ya wu heinda. Wui nindo tiki humwe foti Mariya Makitala, foti Mariya, Jemis hi tipa ga Josis ga fi nuwai, humwe foti Salomi. ⁴¹ Imbihumbwa Jisas Galili mapwa ki dawani kale humwe namili rini wu sirinandani tau rini wu okulandaro. Wondawani humwe miyafu o hingambwa wu wondani Jisas ga Jerusalem ko ki wu rarusini wu daro.

*Jisas tape ti humokuto sopu tiki wu eini siro
Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Jo 19:38-42*

42-43 Icheki hinga Juta hima kupu lei himati gisi sukwakondawani apa hinga ele mwa'ambwe hinga ya wu otokunanda. Woro ka gisi hunduya, Arimatiya pe hima fo, Josep, ya ta. Rini Jutiya pe kanisol hima laka fo, hi rihi ti kipe naha. Rini okwe Gotri kwambu hima i sembe aulindau ti do nuwe ki sirano tini nikisindau. Wosini Josep ri aki nambwe ri ini ri raruni Pailat mu tiki ya ri eti. Ri etisini Pailat ni Jisas hima tape keke ya ri sili. 44 Ete wowani Pailat wohambwakahambwani ya ri sawe, “Wo, kari hahiro'o?” Wosini au anaye hima i apukolaka ni uchawani tawani ya ri sili, “Jisas hahiro'o, mina?” 45 Ete wowani ei ri nawani Pailat Josep ni ya ri ohouna. 46 Wosiwani Josep nika'ari wamwa fo ya ri ra. Wosini Jisas hima tape dinga ri rasikani nika'ari wamwa o ki rini gwarosini humokuto laka ki gosiro sopu tiki ya rini eini si. Wosini Josep humokuto beiye foti dukwele dukwele ri ratani o humokuto sopu ya ri ichaki. 47 Wondawani Mariya Makitala ga Josis nuwai, Mariya, ga fi dani Jisas ni siro michi ni ya fi heinda.

16

Jisas ai sairo

Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Jo 20:1-10

¹ Wosiwani himati gisi ini humbusiwani Makitala pe Mariya ga Jemis nuwai, Mariya, ga Salomi ga haro hima i dinga tini hindino kuwa kipe uku ya wu ra, Jisas tape ki wu hindi kinani. ² Wosini apambwa lindanakowani, mwaseni sairo gisi Sande, matimat tokwe ya wu i. ³ Wondani wunjenga ya wu anambwa anambwanda, “Namoto

nunu okulani do humokuto beiye soppu ki dau dukwelewa raino?”⁴ Wowani miya wu misini wu heiwani humokuto o matimat soppu ki da nambwe, mina. O humokuto omwesika hima foto dukwelewani rairo.⁵ Wosini matimat ki wu raruni wu heiwani hima wapa fori nika'ari hime wamwa tini so'oisini tapa mama tokwe ya lininda. Rini wu heikoni ete ya wu apapana.

⁶ Wowani wunu ni ya ri sawe, “Kunu apa apapana kei. Ani ani hambwanda, kunu me yapweke tiki yero Nasaret pe Jisas ni ku wakindau. Woro rini ai sairo. Aha'a ki da nambwe. Ma hei, o rini eini siro michi ti!”⁷ Ku ini ri himache lenga Pita ga ma wunu ku sawe, Rini mwaseni Galili mapwa tokwe o inda. Apa'ichai Galili mapwa ki o rini ku heikonda, injelebwa kunu ri sawero hingambwa.”

⁸ Wowani ele humwe rikirikinandani sembe wuhi ete wu apapanani hoko tokwe wu sirani wu akini namani ya wu i. Wu ini numbo tiki hima foni mwanji fo wu sawe nambwe. Hinde wowani, o wu akindaro.

Makitala pe Mariya Jisas ni heiro
Jo 20:11-18

[⁹ Apambwa ya lindanakowani mwaseni sairo gisi Sande, Jisas ya ai sai. Wosini metengei Makitala pe Mariya tambwa ya sira. Injelebwa Jisas o humwe ni ri okulani tini ga daro himamwale kapwa tapa'angi hatachi fisi rani humbwero.¹⁰ Wasiwani Mariya, Jisas ga ichi'uchandaro hima le sembe wuhi nomo ini wu ichakandawani, wunu tambwa ti ini ya wunu ti sawe,¹¹ “Jisas

rini kwambu ga dau. Rini ani heiro!” Wowani o mwanji wu mendini sembe wu ha nambwe.

Himache fisi Jisas ni numbo tiki heiro

Lu 24:13-35

¹² Wosiwani dani ini ri himache fisi ko laka fi andosini ya fi i. Fi indawani Jisas tape ba fo hinga sirasini fi mu tiki ya ri sukwa. ¹³ Wosiwani fi ai fi tani ele ri himache leni fi sawewani fini ni sembe ti wu ha nambwe.

Jisas ri himache leni ri mwanji bwano tau wunu haro

Mt 28:16-20; Lu 24:36-49; Jo 20:19-23

¹⁴ Ete wosiwanumbwa dani ini ele ri tapa'angi tapa'angi hatachi funda himache rihi a ti wu andawani, Jisas o wui mu tiki ya ri sukwa. Wosini sembe wuhi ti wu ha nambwe, emendiki naha ete daro keke kwambu tiki ya wunu ri sawe. Hinde wowani, kale himiyama hurahama ai sairo Jisas ni heisini tani sawewani sembe ti wu ha nambwe. ¹⁵ Wowani ya ri sawe, “Do nuwe pe ele mapwa ele mapwa tokwe ma ku ini ai mwanji kipe ti ele hima ni tinda ma ku sawewa sa mendi. ¹⁶ Hima fori sembe ri hasiwa uku rini yasino ti, ori apa Gotri rihi nani rini ra'aino. E, hima fori sembe ha nambwe nawa, ori apa Gotri rini sawewa humbuno. ¹⁷ Ani ni sembe haro hima le wui tapa ki, apa Gotri sumbu kwambu naha ri wosikonda. Hi ahi ki apa himamwale kapwa leni wu rani wu rumbweno. Wondani wu bwanda nambwe mwanji anandi hinga ni wu bwano. ¹⁸ Ete wondani ele kapwa hopo tapa tiki wu torondani Saya wosiro uku ti wu asini hinde apa wu ha kumbwa. Wondani tapa wuhi ti

hahungondau hima ni wu torowa, ori hima kipe ai wosino.”

Gotri hewen ko tokwe Jisas ni ai rakauro

Lu 24:50-53; Tau 1:9-11

¹⁹ Apukolaka Jisas mwanji ti o hinga wunu ri ha'i hatasiwanimbwa Gotri hewen ko tokwe ya rini rakau. Wosiwani Gotri tapa mama tokwe ya ri lininda. ²⁰ Ete wosiwani ele ri himache wu ini o ri mwanji kipe naha ele mapwa tokwe hinga tinda ya wu sawenda. Wondawani Apukolaka wunu ga tau funda wu randawani wui nindo ki sumbu kwambu naha miyafu sirandawani ele hima o tini wu heindani Jisas ri mwanji ni mwe naha ya wu hambwanda.]

Kwanga New Testament
The New Testament in the Kwanga Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kwanga long Niugini
copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwanga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

9b9d210f-fdb8-5c15-b5b1-101223ee7f43